

Kadernota 2025

Inhoudsopgave

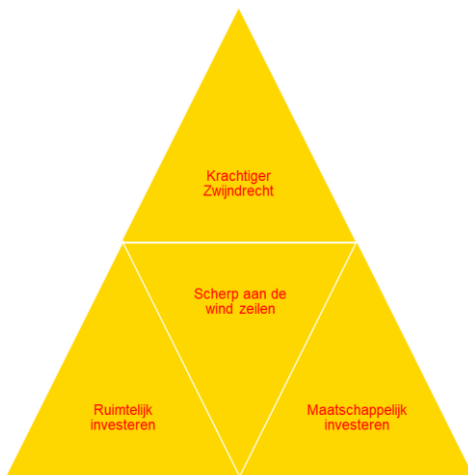
Inleiding.....	3
Financieel beeld 2025-2028.....	6
A: Besluiten raad na vaststelling primitieve begroting 2024-2027.....	7
B: Mutaties gemeentefonds vorige circulaires.....	8
C: Reguliere ontwikkeling inkomsten.....	9
D: Reguliere ontwikkeling uitgaven.....	11
E: Toelichting Verbonden partijen.....	13
F: Autonome en onontkoombare ontwikkelingen & claims.....	15
G: Actualisatie kapitaallasten 2025-2028.....	19
H: Verloop Algemene Reserve 2023-2028.....	23
Uitgangspunten indexaties en gemeentelijke tarieven.....	25
Proces van Kadernota 2025 naar Meerjarenbegroting 2025-2028.....	27
Bijlage Toelichtingen investeringen.....	28

Inleiding

Algemeen

Deze voorliggende kadernota 2025 is één van de uitkomsten van een intensief proces dat sinds de vaststelling van de begroting 2024 in november 2023 is doorlopen. In de afgelopen maanden zijn diverse communicatie- en afstemmomenten tussen raad en college geweest over de voortgang en de afstemming op dit (te) doorlopen proces. Voor alle volledigheid en helderheid presenteren we deze momenten nog even onder elkaar:

- [RIB Opgave Zwijndrecht 2026 \(2023-0171818\)](#) van 19 december 2023
- [Tweede Raadsinformatiebrief Zwijndrecht 26 \(2024-0021691\)](#) van 5 maart 2024
- [Oriëntatie-avond Zwijndrecht26](#) van 26 maart 2024
- [Raadsvoorstel Opgave Zwijndrecht26 – Proces bezuinigingen voor begroting 2025](#) van 23 mei 2024

De begroting voor 2024, die in november 2023 is vastgesteld, voor de jaren 2024 en 2025 is in lijn met de financiële strategie zoals beschreven in de kadernota van vorig jaar. Dit met als doel om te kunnen blijven investeren in het ruimtelijk en maatschappelijk domein voor een krachtiger Zwijndrecht weergegeven als de "gouden driehoek" op de oriëntatieavond van 26 maart jl. Financieel is dit gerealiseerd door incidenteel gebruik te maken van reserves, in overeenstemming met onze provinciaal toezichthouder. Hierdoor ontstond ruimte en tijd om zorgvuldig af te wegen hoe we de financiële uitdagingen vanaf 2026 het beste kunnen aanpakken.

In de maanden die volgden, werd duidelijk dat de financiële uitdagingen zich ook voor de jaren 2024 en 2025 sterker manifesteren. De kosten in 2024 stijgen harder dan de dekkingsmaatregelen die zijn genomen in de kadernota 2024 en de begroting 2024. Dit geldt met name voor de CAO-indexatie bij maatschappelijke partners, verbonden partijen en de gemeente Zwijndrecht zelf. Daarnaast zijn de werkelijke ontwikkelingen van de vraag naar diensten in het sociaal domein (m.n. sociale dienst en jeugdhulp) groter dan onze eigen aannames waarmee in kadernota en begroting 2024 rekening is gehouden.

Om het tekort aan te pakken, is een versnelling en aanpassing van het proces richting 2025 nodig. Het proces dan het bij de begroting 2024 voorgenomen was, is ingekort van anderhalf jaar naar enkele maanden. De uitkomsten van het versnelde proces om te komen tot bezuinigingen zijn u op 23 mei toegezonden. Tegelijk ontving u het voorstel van het college om de route naar de begroting 2025 als raad vast te stellen.

Dit betekent dat we dit jaar in de kadernota *alleen* de financiële kaders voor de begroting vaststellen. Het vaststellen van een kadernota op hoofdlijnen, geeft de ruimte om inhoudelijke keuzes bij de begroting te maken. In het najaar, bij het opstellen van de begroting, wordt de inhoudelijke invulling van de bezuinigingen pas bepaald en verwerkt op basis van de richting die de raad dan aangeeft. De raad heeft de komende maanden ruimte om met de samenleving en college in gesprek te gaan over

inhoudelijke keuzes en effecten daarvan. Om afwegingen te kunnen maken heeft u bij het procesvoorstel een rapportage ontvangen met bezuinigingsmaatregelen die haalbaar zijn om in te voeren per 2025.

Daarnaast zetten we in op perspectief voor Zwijndrecht voor de lange termijn. De totale bezuinigingsopgave van € 17 miljoen is ingrijpend voor Zwijndrecht. We gaan ervan uit dat bezuinigen in deze omvang, onze strategie om Zwijndrecht uit een negatieve spiraal te investeren, onmogelijk maakt. We willen ons tot het uiterste inspannen om dit tij keren. Omdat we ervan overtuigd zijn dat als de Zwijndrechtse samenleving krachtiger wordt, we dit uiteindelijk ook vertaald zien in een kleinere omvang van de benodigde middelen voor het uitvoeren van onze gemeentelijke taken.

We zetten daarom richting 2026 in op drie strategische sporen: 1. sturen op lokale financiën; 2. sturen op gemeenschappelijke regelingen; 3. alternatieve routes – lobbyspoor Lobby voor Evenwichtige Financiering (L.E.F.). Deze sporen zijn geen onderdeel van het document Kadernota 2025, maar zijn in het proces- en raadsvoorstel toegelicht als context van het proces waar we ons in bevinden.

Ten behoeve van de begroting 2025 heeft u onlangs de “rapportage mogelijke bezuinigingen” ontvangen. Deze rapportage betreft mogelijkheden, die als basis kunnen dienen voor het gesprek van de gemeenteraad over de invulling van de benodigde bezuinigingen. Middels deze kadernota bepaalt uw raad de minimale omvang van die bezuinigingen. Bijvoorbeeld door het uitgangspunt van een sluitende begroting. Met het kader dat u in deze kadernota vaststelt en het gesprek over de inventarisatie van mogelijk bezuinigingen, uw aanvullende ideeën en reacties uit de samenleving, wordt toegewerkt naar de begroting 2025. Bij die besluitvorming stelt de raad de daadwerkelijke bezuinigingen vast.

U besluit met deze kadernota alleen tot:

- de gebruikte uitgangspunten voor de ruimteberekening (oftewel de ontwikkeling van onze inkomsten, inflatiepercentages, etc.)
- de niet afwendbare kostenontwikkelingen (door besluitvorming of andere onvermijdelijke toename van lasten) te verwerken in de komende begroting
- het vaststellen van de totale omvang van de benodigde bezuinigingen

Leidraad en leeswijzer voor de kadernota

De strategie om ‘scherp aan de wind te zeilen’ blijft de financiële leidraad in deze kadernota. Dit betekent dat we met durf begroten, maar wel binnen aanvaardbare financiële risico’s blijven. Zoals verderop in deze kadernota wordt toegelicht, nemen we een brede blik op de begroting: van de algemene uitkeringsinkomsten vanuit het rijk tot de begrotingen van verbonden partijen en uitvoeringsorganisaties binnen het Sociaal Domein. Uiteraard kijken we ook naar alle andere posten binnen de gemeentelijke begroting.

Bij scherp aan de wind zeilen hoort ook dat je veilig op de bestemming komt. Ofwel: wanneer blijkt dat aannames te optimistisch blijken te zijn in de realiteit, dan stellen we aannames en keuzes bij, waardoor er extra budgetvraag kan ontstaan. Dit betekent dat we in onze begrotingsaannames zowel agressief als realistisch ramen wat betreft aantallen en indexaties voor zowel uitgaven als inkomsten (Posten A t/m E in deze kadernota).

In deze kadernota zijn ook de onvermijdelijke of niet-beïnvloedbare kostenontwikkelingen opgenomen. Daarnaast hebben we posten geactualiseerd die breed verband houden met het onderhoud van onze gemeente. (Posten F in deze kadernota).

Bij investeringen hebben we rekening gehouden met haalbare uitvoeringskracht, met name op het gebied van onderwijshuisvesting, infrastructuur en riolering. Op deze manier proberen we onderuitputting bij investeringen te voorkomen (Posten G in deze kadernota).

De bovenstaande overwegingen leiden tot het financiële beeld van dit moment. In deze Kadernota ligt de focus op de begroting 2025. Conform [uw motie "Weer baas over de eigen portemonnee"](#) uit juni 2023 is het zaak baas in eigen portemonnee te blijven. Een sluitende begroting voor 2025 is daarvoor noodzakelijk. Daarnaast maakt de omvang van de benodigde bezuiniging voor 2025 ook duidelijk dat voor de opgaven in de jaren daarna niet alleen volstaan kan worden met ombuigingen of het beperken van uitgaven. Naast grip op de financiën en het traject tot de in 2025 haalbare bezuinigingen, zal het college de raad blijvend informeren over de inspanningen die moeten leiden tot hogere inkomsten of en passende (rijks)vergoedingen voor onze taken.

Financieel beeld 2025-2028

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat we aan structurele ontwikkelingen opnemen in de op te stellen begroting voor 2025, na behandeling van deze kadernota.

Deze kadernota geeft *geen sluitend financieel beeld*, maar laat zien wat – met alle inzichten tot en met mei 2025 – *het actuele financiële gat is voor 2025 en verder*. Dit is in lijn met het raadsvoorstel Proces Zwijndrecht26 – Proces bezuinigingen voor begroting 2025 (2024-0052212).

Hieronder staat de samenvatting van alle ontwikkelingen met de uitkomst voor het geraamde resultaat 2025-2028. Elke ontwikkeling wordt apart toegelicht in het betreffende hoofdstuk (A t/m G):

- De ontwikkelingen met raadsbesluiten tot en met 23 april: onderdeel A
- Gemeentefonds eerdere circulaire: onderdeel B
- Reguliere ontwikkeling inkomsten: onderdeel C
- Reguliere ontwikkeling uitgaven: onderdeel D
- Ontwikkelingen bij de verbonden partijen: onderdeel E
- Autonome en onontkoombare ontwikkelingen & claims: onderdeel F
- Kapitaallasten geactualiseerd investeringsplan: onderdeel G

Voor alle volledigheid:

In alle tabellen uit deze kadernota is een -/- bedrag een negatieve bijstelling (= minder inkomsten of meer uitgaven) en een +/- bedrag een positieve bijstelling (= meer inkomsten of minder uitgaven).

Samenvatting kadernota 2025-2028

* € 1.000

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
A: Actueel geraamd resultaat (per 23 april)	-778	-12.628	-13.671	-13.621
B: Gemeentefonds eerdere circulaire	1.030	877	2.487	4.154
C: Reguliere ontwikkeling inkomsten	5.054	6.282	6.958	6.969
D: Reguliere ontwikkeling uitgaven	-2.455	-2.730	-2.730	-2.730
E: Ontwikkeling verbonden partijen	-7.642	-8.300	-8.300	-8.300
F: Autonome en onontkoombare ontwikkelingen & claims	-1.008	-441	-521	-621
G: Kapitaallasten Investeringsplan	198	300	-19	-27
Geraamd resultaat Kadernota 2025	-5.600	-16.640	-15.795	-14.175

Wanneer de opdracht aan het college om de begroting langs de kaders van deze nota op te stellen ongewijzigd door u wordt besloten, betekent dit dat voor een sluitende begroting 2025 er een totaalbedrag van minimaal € 5,6 miljoen besloten dient te worden richting de begrotingsbehandeling in november 2024. Dit is circa € 1,4 miljoen lager dan het eerder ingeschatte gat van € 7 miljoen. Het verschil wordt in hoofdzaak veroorzaakt door het éénmalige terugdraaien van de bezuiniging op jeugdhulp van het Kabinet Rutte IV.

Voor 2027 en 2028 is het geraamd minder negatief omdat het rijk de volumegroei heeft toegevoegd aan het gemeentefonds. Van belang is om hierbij op te merken dat aan de uitgavenkant de ontwikkeling van de kosten nog niet volledig in beeld is voor deze jaren.

A: Besluiten raad na vaststelling primitieve begroting 2024-2027

Na vaststelling van de primitieve begroting 2024-2027 in november 2023 heeft u diverse separate raadsbesluiten genomen die het geraamd begrotingsresultaat beïnvloeden. Sinds maart 2023 ontvangt u een geactualiseerd overzicht met inzichten in de gevolgen van die raadsbesluiten op het geraamd begrotingsresultaat. Hieronder is dit bekende overzicht gepresenteerd met de besluitvorming tot en met de raadsvergadering van 23 april 2024.

Specificatie

					Bedragen x € 1.000			
Geraamd resultaat	2025	2026	2027	2028	Raadsvergadering			
Geraamd begrotingsresultaat 2024-2027	0	-11.447	-12.490	-13.020	7 november 2023			
Ontwikkelingen genomen separate raadsbesluiten	2025	2026	2027	2028				
(2023-0119933) Programma duurzaamheid 2024-2027	-397	-580	-580	0	26 september 2023			
(2023-0101236) Budgetaanvraag ontwerpfase samenvoeging basisscholen De Bron en Margriet (Integraal Kind Centrum)	-1	-4	-4	-4	10 oktober 2023			
(2023-0039643) Aanvullend krediet nieuwbouw de Brink basisschool	0	-145	-145	-145	31 oktober 2023			
(2023-0123408) Aanvulling krediet tbv nieuwbouw en vorming Integraal Kind Centrum Toermalijn	0	-73	-73	-73	31 oktober 2023			
(2023-0139859) Grondexploitatie Maasterras-West	0	0	0	0	28 november 2023			
(2023-0106797) Budgetaanvraag realisatie opstelplaatsen schuimblusvoertuigen W. Snelliusweg Zwijndrecht	-11	-11	-11	-11	19 december 2023			
(2023-0154777) Tweede bestuursrapportage 2023	-8	-8	-8	-8	19 december 2023			
(2023-0093198) Ontwikkelagenda opvang en ondersteuning	0	0	0	0	23 januari 2023			
(2023-0050089) Tijdelijke woonfunctie pand IJsselmeer 30	0	0	0	0	23 januari 2023			
(2023-0169109) Compensatie gestegen loonkosten organisaties Sociaal domein	-360	-360	-360	-360	5 maart 2024			
(2023-0177112) Zienswijze Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid (OZHZ) begrotingswijziging 2024	0	0	0	0	5 maart 2024			
(2024-0005871) Aanleg padelbanen bij tennisverenigingen DDH en Heer Jan	0	0	0	0	5 maart 2024			
Subtotaal genomen separate raadsbesluiten	-778	-1.181	-1.181	-601				
Geraamd begrotingsresultaat besluitvorming tot deze raadsvergadering	-778	-12.628	-13.671	-13.621				

B: Mutaties gemeentefonds vorige circulaire

In deze paragraaf staan de uitwerkingen van de september- en decembercirculaire 2023 gemeentefonds.

		* € 1.000			
Mutaties gemeentefonds vorige circulaire		2025	2026	2027	2028
B1	Doorwerking septembercirculaire 2023	1.030	877	2.487	4.154
B2	Doorwerking decembercirculaire 2023	0	0	0	0
Totaal gemeentefonds		1.030	877	2.487	4.154

B1-B2 Doorwerking september- en decembercirculaire 2023

Vanaf de kaderbrief 2023 en begroting 2023 wordt het uitgangspunt gehanteerd om de stand van de meicirculaire te gebruiken voor de berekende inkomsten gemeentefonds. Dit voor het creëren van rust en zekerheid in het begrotingsproces; het voorkomt dat cijfers laat in het begrotingsproces nog muteren voor wat betreft het gemeentefonds.

In de septembercirculaire 2023 is het gemeentefonds bijgesteld voor een verhoogde verwachte inflatie. Voor het jaar 2027 en 2028 is daarnaast de volumecomponent op basis van het BBP toegevoegd. Dit alvast in afwachting van de nadere uitkomsten van het uit te voeren onderzoek in de aanpassing financiële verhoudingen tussen rijk en gemeenten die op dit moment tot uitdrukking komt in het bekende "financieel ravijn".

C: Reguliere ontwikkeling inkomsten

In deze paragraaf zijn de ontwikkelingen beschreven rondom de reguliere bijstellingen voor de inkomsten van de jaarlijkse indexaties voor de algemene uitkering en de opbrengst Onroerende zaakbelasting. Daarnaast is een bijstelling van de inkomsten vanuit de areaaluitbreiding door het woningbouwprogramma vermeld.

* € 1.000

Reguliere ontwikkeling inkomsten		2025	2026	2027	2028
C1	Ontwikkeling gemeentefonds prijspeil 2025	3.900	3.900	3.900	3.900
C2	Ontwikkeling gemeentefonds meicirculaire 2024 o.b.v. Voorjaarsnota Kabinet april 2024	-782	1.700	1.700	1.700
C3	Ontwikkeling gemeentefonds Int.uitk. Participatie prijspeil 2024 en 25 o.b.v. Vrijsnt Kabinet april 2024	425	390	380	370
C4	Ontwikkeling gemeentefonds aant. geact. wngbwplanning april 2024 en overige aantallen	-428	-392	-183	-130
C5	Aanvullende bijdrage rijk voor jeugd in Alg.uitk in 2025-2028 (2026-2028 herv. Agenda)	1.300	45	522	490
C6	Indexatie OZB-opbrengst 5,6% cpi 2022-2024	639	639	639	639
Totaal inkomsten		5.054	6.282	6.958	6.969

C1-C2-C3 Ontwikkeling gemeentefonds prijspeil 2023-2025 inclusief Voorjaarsnota Kabinet 2024

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op het prijspeil van 2024. Jaarlijkse aanpassingen van het prijspeil naar het begrotingsjaar 2025 leiden tot inkomstenverschuivingen. In maart 2024 heeft het Centraal Planbureau (CPB) cijfers gepubliceerd over stijgende inflatiepercentages voor de periode 2023-2025. Het rijk gebruikte een gewogen gemiddelde van indexpercentages voor loonvoet overheid (60%), prijzen netto materiële consumptie (20%) en prijzen overheidsinvesteringen (20%): dit was de methode voor prijscompensatie.

Vanaf 2024 wordt echter de 'BBP-systematiek' ingevoerd ter vervanging van de 'trap-op-trap-af-systematiek', wat resulteert in een structureel lagere prijscompensatie voor het gemeentefonds. In 2024 en 2025 blijft er wel een tijdelijke compensatievergoeding voor deze lagere loon- en prijscompensatie. Vanaf 2026 bestaat echter het risico dat de ontvangen prijscompensatie negatief afwijkt van markt- en CAO-ontwikkelingen, waardoor gemeenten minder geld krijgen om te indexeren. Deze eenzijdige beslissing van het rijk was een verrassing. Ons bezwaar tegen de BBP-systematiek was en blijft dat de kostenontwikkeling van gemeenten onvoldoende weerspiegeld wordt. De volume en prijsontwikkeling bij de overheid ligt gemiddeld hoger dan de groei van het BBP. Dit is eenvoudig terug te zien als men het BBP afzet tegen het % overheidsuitgaven vanaf de Tweede Wereldoorlog: de verzorgingsstaat en het kostenplaatje daarvan slokt een groeiend gedeelte van het BBP op.

In deze kadernota wordt gerekend met een volledige compensatie voor de nadelen van deze systematiek. In de bij het schrijven van deze kadernota nog niet bekende meicirculaire weten we het pas zeker. Dit is een van de weinige posten waar een forse afwijking op de ruimteberekening nog aan de orde kan komen.

Met bovenstaande conclusie wordt door het rijk wel rekening gehouden bij de toekomstige uitgaven voor zorg en participatie. Aanvullende afspraken voor zorgkosten via objectieve indexering vanaf 2026 moeten nog worden gemaakt. Ook de gewenste omvang van het gemeentefonds wordt nog met het nieuwe kabinet besproken. Dit is ook in lijn met de stappen die de VNG heeft gezet en ook in de nabije toekomst blijft volgen.

In de Voorjaarsnota is geen nieuwe informatie over de verdeelsystematiek van het gemeentefonds als geheel bekendgemaakt. Zwijndrecht is in de huidige nieuwe verdeelsystematiek een nadeelgemeente met circa € 53 per inwoner. Tot en met 2025 is dat voorlopig afgetopt op € 37,50 per inwoner, onduidelijk is nog of de stap naar € 53 nog wordt verwerkt. Hiervoor is een risico opgenomen, maar dit zou een structurele terugloop inkomsten betekenen en leidt uiteindelijk tot een extra structurele financiële opgave.

C4 Ontwikkeling gemeentefonds aantallen

Op basis van de geactualiseerde woningbouwplanning april 2024 zijn de belangrijkste maatstaven die te maken hebben met inwoners en woonruimten geactualiseerd. Dit leidt over het algemeen tot een neerwaartse bijstelling ten opzichte van de aantallen die waren gebaseerd op de woningbouwplanning van vorig jaar omdat de realisatie naar achter in de tijd is verschoven. Als het woningbouwprogramma wordt bijgesteld dan leidt dit in de toekomst tot mutaties in de opbrengst gemeentefonds. Overigens zijn nog niet alle maatstaven geactualiseerd voor 2024 omdat het CBS nog niet alles heeft verwerkt. In de meicirculaire volgt over het algemeen een bijstelling in de maatstaven.

C5 Aanvullende bijdrage rijk voor jeugd in Alg. uitkering 2025-2028 (2026-2028 herv. agenda jeugd)

In de Voorjaarsnota 2024 van het kabinet is opgenomen dat de geraamde extra besparing van het Rijk van € 500 miljoen voor 2025 komt te vervallen. In het coalitieakkoord Rutte IV is een aanvullende besparing in het kader van Jeugdzorg (wat zowel jeugdhulp als jeugdbescherming en jeugdreclassering omvat) van structureel 511 miljoen euro opgenomen. Het kabinet komt in augustus met een wetsvoorstel voor een eigen bijdrage met als beoogde inwerkingtreding 1 januari 2026.

Tevens mag vanuit het financieel toezichtskader van de provincie voor de jaren 2027 en 2028 inkomsten worden opgenomen vanuit de acties volgend uit Hervormingsagenda jeugd. Er vanuit gaande dat de gemeenten de middelen vanuit de hervormingsagenda volledig krijgen en dat de besparingen van de rijksmaatregelen volledig worden behaald. Voor 2026 mocht dit al en is dit bedrag geactualiseerd wat leidt tot een kleine bijstelling.

C6 Effect indexering OZB

Jaarlijks bepalen we in de kadernota welke percentages we gebruiken om inkomsten te indexeren. Voor de OZB is dit gebaseerd op een driejaarlijks gemiddelde van de inflatie (de consumenten prijsindex). Hiervoor is gekozen om ontwikkelingen die de OZB hoger of juist lager maken uit te smeren over drie jaren in plaats van in een jaar. Dit gemiddelde staat voor 2022-2024 op 5,6%. Bij de tariefbepaling voor het komende jaar wordt rekening gehouden met een correctie op het tarief als gevolg van waardeontwikkeling van het onroerend goed in onze gemeente. Wij mogen als gemeente geen extra OZB innen als gevolg van de waardeontwikkeling. Al jaren is de waardeontwikkeling van woningen hoger dan de inflatie. Daardoor zie je al jaren dat de OZB-tarieven dalen. De tarieven mogen niet meer stijgen dan hooguit met het indexatiepercentage.

D: Reguliere ontwikkeling uitgaven

In deze paragraaf zijn de ontwikkelingen beschreven rondom de reguliere bijstellingen voor de uitgavenbudgetten.

* € 1.000

Reguliere ontwikkeling uitgaven		2025	2026	2027	2028
D1	CAO-lonen: inhaalindexatie 2024	-525	-525	-525	-525
D2	CAO-lonen: indexatie 2025	-825	-1.100	-1.100	-1.100
D3	Subsidies: indexatie 2025 (periode 2023-2025)	-370	-370	-370	-370
D4	Overige budgetten 2025 (periode 2023-2025)	-735	-735	-735	-735
D5	Energie, eventueel minder verbruik	PM	PM	PM	PM
D6	Ontwikkeling rente geldleningen	PM	PM	PM	PM
Totaal uitgaven		-2.455	-2.730	-2.730	-2.730

D1 Indexatie CAO-lonen 2024

Eind 2023 hebben de VNG en de vakbonden overeenstemming bereikt over een nieuwe CAO die loopt over 2024 tot en met 31 maart 2025. In de begroting 2024 hebben we rekening gehouden met een indexatie van 3,5% met de kanttekening dat in afwachting van de definitieve uitkomsten van de af te sluiten CAO dit uiteindelijk kan afwijken. De werkelijke CAO is afgesloten op 5,1% voor 2024 door bijstellingen per 1 januari en 1 oktober. Dit verschil leidt tot een aanvullende bijstellingen. Voor 2025 is bijstelling hoger omdat de bijstelling per 1 oktober 2024 vanaf 2025 voor gehele jaar geldt.

D2 Indexatie CAO-lonen 2025

Sinds de begroting 2024 houden wij op voorhand rekening met een bijstelling van de CAO. Achtergrond hierbij is dat aan de inkomstenkant al wel een volledige indexatie naar prijspeil 2025 plaatsvindt. Dat betekent dat ook de uitgavenkant geïndexeerd moet worden om een reëel en realistisch beeld te krijgen. Als we de cijfers van het CPB uit maart 2024 hanteren, is het de verwachting dat de loonvoet overheid uitkomt op 4,4% in 2025. Aangezien de looptijd van de huidige CAO is tot en met 31 maart gaan we uit van een aanpassing voor de resterende 9 maanden waardoor we de indexatie ramen op 3,3%. Vanaf 2026 is rekening gehouden met 4,4% omdat de bijstelling per april 2025 dan voor het gehele jaar geldt. Als de definitieve CAO is afgesloten is bekend in hoeverre dat de gehanteerde uitgangspunten voldoende zijn geweest.

D3-D4 Indexatie subsidies & overige budgetten

In de begroting 2024 zijn de indexaties toegepast op basis van de geactualiseerde cijfers van het CPB uit maart 2023. Hierbij is gekeken naar de percentages zoals die toen bekend waren voor 2023 en 2024 en gehanteerd zijn in het gemeentefonds. In maart 2024 heeft het Centraal Planbureau de cijfers geactualiseerd voor 2024 en 2025 waardoor het percentage voor 2025 uitkomt op 3,8%.

D5 Energie

De afgelopen jaren hebben de energieprijzen een forse piek in prijzen bereikt. Voor 2024 was rekening gehouden met een lager prijsniveau dan die piek. Bij het volgen van de ontwikkelingen op de energiemarkt blijkt dat dit een juiste inschatting is geweest. Aanvullende bijstellingen zijn op dit moment niet noodzakelijk: onze inschatting blijkt goed aan te sluiten.

D6 Ontwikkelingen rente geldleningen

In het afgelopen jaar hebben de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt een stijgende rente laten zien. Dit als gevolg van de gestegen inflatie en het rentebeleid van de Europese Centrale Bank om deze inflatie te beteugelen. De laatste maanden beweegt het te betalen rentepercentage voor de geldleningen rente zich rond het niveau dat we vorig jaar in de begroting hebben verwerkt.

Het streven is om de baten en lasten in de begroting altijd minimaal gelijk te laten zijn. De baten en lasten zijn niet 1 op 1 gelijk te stellen aan inkomsten en uitgaven. De vuistregel is voor gemeenten dat als de afschrijvingslasten lager zijn de uitgaven die we doen op nieuwe investeringen, er geld moet worden geleend. Een reële en haalbare planning en budgettering van de benodigde bedragen de komende jaren voor al onze investering en grondexploitaties, maakt dat nauwkeuriger kan worden ingespeeld op de mogelijkheden die de huidige markt biedt. We lenen niet zo maar, alleen wanneer er daadwerkelijk een financieringsbehoefte ontstaat.

Elk jaar vindt verplicht in de zomer een herziening plaats van de berekeningen en budgettering van (reken-)rente in de volgende begroting. Dit leidt jaarlijks tot een actualisatie in de begroting en een afwijkend bedrag van waar nu in deze kadernota wordt gerekend.

E: Toelichting Verbonden partijen

In deze paragraaf zijn zowel de nominale ontwikkelingen als de mogelijke groei-ontwikkelingen van de verbonden partijen opgenomen.

		* € 1.000			
Verbonden partijen		2025	2026	2027	2028
E1	GR Sociaal / inhoudelijke regelingen en apparaatskosten: indexatie 2024-2025 en volume	-3.803	-4.005	-4.005	-4.005
E1	GR Sociaal / inhoudelijke regelingen en apparaatskosten: BUIG-beschikking 2024 prognose MJB GRS	1.046	1.046	1.046	1.046
E2	Serviceorganisatie Jeugd: indexatie 2023-2025	-2.169	-2.169	-2.169	-2.169
E2	Serviceorganisatie Jeugd: vervallen taakstellingen	-1.557	-2.100	-2.100	-2.100
E3	Dienst Gezondheid en Jeugd: indexatie 2024-2025	-115	-115	-115	-115
E3	Dienst Gezondheid en Jeugd: inhoudelijke voorstellen	-170	-170	-170	-170
E4	Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid: indexatie 2024-2025	-430	-430	-430	-430
E4	Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid: inhoudelijke ontwikkelingen	-118	-118	-118	-118
E5	Serviceorganisatie Dordrecht: indexatie CAO 2024-2025	-466	-379	-379	-379
E6	Recreatieschap IJsselmonde: indexatie 2024-2025	-24	-24	-24	-24
E7	OZHZ: inw. bijdr. & jaarprogramma: indexatie 2024-2025	-86	-86	-86	-86
E8	Dividenden	250	250	250	250
Totaal verbonden partijen		-7.642	-8.300	-8.300	-8.300

E1 GR Sociaal / inhoudelijke regelingen en apparaatskosten

De begroting 2025 van de GRS leidt tot een hogere bijdrage voor de lokale begroting van bijna € 4 miljoen. Dit nadeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere uitgaven voor inkomensondersteuning als gevolg van hogere bijstandsaantallen en hogere gemiddelde prijs voor uitkeringen. Een andere belangrijke oorzaak van de stijging van onze bijdrage is ook voor 2025 de (doorwerking van de) loon- en prijscompensatie 2023 en 2024 voor met name huishoudelijke ondersteuning en begeleiding. Deze hogere kosten voor inkomensondersteuning worden gedeeltelijk gedekt door een hogere (verwachte) BUIG dan geraamd van € 1.046.000. De [zienswijze GR Sociaal](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

E2 Service Organisatie Jeugd

Rekening houdend met het uitgangspunt van de begroting van SOJ 'geen groei, geen besparingen' leidt de concept begroting 2025 van de SOJ tot een stijging van de kosten in onze begroting van € 3,7 miljoen. De stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door indexatie van tarieven van zorgaanbieders als gevolg van CAO stijgingen (€ 2,1 miljoen) en het niet meer opnemen van taakstellingen voor onze Top 10 cliënten en de hervormingsagenda (€ 1,6 miljoen). De [zienswijze GR Dienst Gezondheid en Jeugd ZHZ](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

E3 Dienst Gezondheid en Jeugd

De concept begroting 2025 is geïndexeerd volgens de kaders die hier regionaal over zijn afgesproken. Dit betekent voor Zwijndrecht een stijging van € 115.000. In aanvulling op de concept begroting 2025 welke is gebaseerd op de vastgestelde kaderbrief legt DGJ tien (beleids) voorstellen voor. Alle voorstellen hebben invloed op de hoogte van de inwonerbijdrage, zowel incidenteel voor 2025 als structureel. Het gaat onder andere om aanvullende middelen voor Veilig Thuis, Meldpunt Zorg en Overlast, Leerplicht en Vroegtijdig Schoolverlaten (LVS) en bijvoorbeeld versterking van de financiële kolom. De aanvullende voorstellen leiden tot een extra bijdrage van € 170.000. De [zienswijze GR Dienst Gezondheid en Jeugd ZHZ](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

E4 Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid

De financiële consequenties van de ontwerp-begroting 2025 bedragen in totaal € 305.000. In de ontwerp-begroting is de afgesproken indexatie verwerkt. De VRZHZ geeft aan dat naast deze indexering nog een aantal ontwikkelingen spelen die meegewogen moeten worden in de ontwerp-begroting 2025. Dit betreffen onder andere de omzetting van de leningen van annuïtair naar lineair waardoor

er in het eerste jaren sprake is van hogere kapitaallasten, onderhoudskosten van de kazernes en hogere energiekosten uit het jaar 2023 die doorlopen in de komende jaren. Onze bijdrage in de eerder genoemde ontwikkelingen bedraagt ad € 118.000 en indexatie voor 2025 conform de regionale afspraken € 185.000. De [zienswijze GR Veiligheidsregio ZHZ](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

Bij de 1e bestuursrapportage 2023 van de GR VRZHZ zijn de gevolgen van de nieuwe CAO voor Veiligheidsregio's per 2 januari 2023 verwerkt. In de begroting 2024 was deze CAO al verwerkt. Desondanks is toen voorgesteld de wijziging door te trekken naar 2024 en verder als dekking voor de nieuwe CAO die per mei 2024 moet worden afgesloten. U heeft hier uw zienswijze over gegeven. Het Algemeen Bestuur heeft uiteindelijk ingestemd met dit voorstel. Dit betekent dat de extra bijdrage ad € 245.000 nog in onze begroting verwerkt moet worden en dus doorloopt in het jaar 2025 en verder.

E5 Serviceorganisatie Dordrecht

Het uitgangspunt voor de begroting 2025 is de geactualiseerde begroting 2024. Vanwege de inflatie is deze begroting herzien voor 2025 met € 466.000. Daarnaast is rekening gehouden met aanvullende kosten voor No Cure No Pay bij de afhandeling van WOZ-bezwaarschriften. Deze worden vooral ingediend door no cure-no pay bedrijven. Er wordt door het Rijk maatregelen genomen om dit te beperken/ uit te sluiten waardoor de aanvullende bijdrage vanaf 2026 lager is tot € 379.000. In de cijfers is geen rekening gehouden met verdere beleidsmutaties.

E6 Recreatieschap IJsselmonde

De deelnemersbijdrage is conform de gemeenschappelijke regeling het resultaat aan lasten minus de (overige) baten. Het aandeel in het nadelige exploitatiesaldo wordt verdeeld conform de vastgestelde verdeelsleutel naar de betreffende deelnemers. Voor de prijsstijging op de ramingen voor 2025 is een indexatie van 6,8% toegepast. De deelnemersbijdrage stijgt door de indexatie voor Zwijndrecht met € 24.000 tot € 398.000. De [zienswijze NRIJ](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

E7 Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid

Op basis van de begroting 2025 stijgt de bijdrage door indexatie en uitvoering jaarprogramma met € 86.000. De [zienswijze OZHZ](#) staat op de raadsagenda van 18 juni 2024.

E8 Dividenden

Op basis van geactualiseerde dividendprognoses kan het geraamde dividend omhoog bijgesteld worden met structureel € 250.000.

F: Autonome en onontkoombare ontwikkelingen & claims

In deze paragraaf is aantal autonome en onontkoombare ontwikkelingen opgenomen en een aantal inhoudelijke claims. Dit omvat ook eerder genomen raadsbesluiten en aangenomen moties waarbij is aangegeven dat in de kadernota 2025 hierop teruggekomen wordt.

* € 1.000

Autonome en onontkoombare ontwikkelingen & claims		2025	2026	2027	2028
Genomen raadsbesluiten / moties		-100	-200	-300	-400
F1	Startnotitie Lokale inclusie Agenda (2024-0009271)	pm	pm	pm	pm
F2	Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2024-2027 (2023-0161183) (dekking van de structurele kap.Istn)	-100	-200	-300	-400
Onontkoombare en autonomen ontwikkelingen		-250	-250	-250	-250
F3	Taak uit Wet op de lijkbezorging: leegruimen woningen overledenen met onb. nabest.	-28	-28	-28	-28
F4	Bijdrage Dienstverlening Drechtsteden functiewaardering (komt uit 1e burap 2024)	-25	-25	-25	-25
F5	ICT: E5-licenties (komt uit 1e burap 2024)	-145	-145	-145	-145
F6	Applicatie omgevingswet (komt uit 1e Burap 2024)	-52	-52	-52	-52
Claims		-658	9	29	29
F7	Actualisatie beheer: aflopen tijdelijk toegekende inflatieclaim 1e burap 2023 voor asfalt (€ 200.000) en maaierwerk (€ 100.000). Voorstel te dekken uit <i>ste/post inflatie 2024</i> vanaf 2025	0	0	0	0
F8	Actualisatie beheer: Onderhoud voetveer	-137	0	0	0
F9	Actualisatie beheer: Baggeren Munnikendevel	-464	0	0	0
F10	Actualisatie beheer: maatregelen om wateroverlast te beperken	-152	-86	-66	-66
F11	Extra leges- en degeneratieinkomsten aanleg glasvezel, warmtenet en verz. Elektriciteitsnetwerk	1.820	820	820	820
F12	Inhuur voor adviseur en toezichthouder ondergrondse infra	-225	-225	-225	-225
F13	Storting reserve IP en Reserve Degeneratiekosten	-1.500	-500	-500	-500
Totaal besluitvorming, onontkoombaar en claims		-1.008	-441	-521	-621

Genomen raadsbesluiten / moties

F1 Startnotitie Lokale inclusie Agenda (2024-0009271)

De Lokale Inclusie Agenda zal activiteiten bevatten om een inclusief Zwijndrecht te realiseren. Dit doen we samen met onze inwoners, ervaringsdeskundigen, maatschappelijke partners en ondernemers. Initiatieven die worden ingediend worden zo veel mogelijk meegenomen in de huidige opgaven en projecten, bijvoorbeeld projecten in de buitenruimte. Voor het jaar 2025 kunnen wij geen begroting realiseren, vooralsnog dienen wij geen harde claim in

F2 Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2024-2027 (2023-0161183) (dekking van de structurele kap.Istn)

Met dit voorstel wordt beoogd om in onze begroting een jaarlijks groeiende 'gewenlast' op te gaan nemen. In het IHP is namelijk besloten om investeringskredieten en de bijbehorende kapitaallasten te besluiten op het moment dat er een concreet (ver)nieuwbouwplan voor een school voor ligt. Dat betekent dat bij elk voorstel (scholen zijn een forse investering) er dan ineens dekking gezocht moet worden. Het is niet reëel om tussentijds voor hoge bedragen aan dekking te gaan zoeken, gelet op de magere financiële jaren die voor ons lijken te liggen. Om te kunnen blijven voldoen aan onze wettelijk plicht tot schoolhuisvesting is het opnemen en later te gebruiken gewenlast in de begroting zeer aan te raden.

De gewenlast is bedoeld ter (gedeeltelijke) dekking van de kapitaallasten van nieuwbouw, uitbreiding en/of renovatie van scholen. Denk op middellange termijn o.a. aan de huisvesting van het Develsteincollege, dat hoe dan ook tot een grote investeringsvraag zal gaan leiden. Om te grote schokken in toekomstige kadernota's te voorkomen is het voorstel om jaarlijks een structureel oplopende gewenlast in de begroting op te nemen. Hierbij startend met € 100.000 in 2025 oplopend naar € 400.000 in 2028 en ook in de jaren daarna telkens € 100.000 toe te blijven voegen.

In de eerste jaren zullen hier geen nog geen uitgaven tegenover staan, pas wanneer een ver(nieuw)bouwde school wordt opgeleverd die nu nog niet in de oude planning was begroot, gaat de teller lopen in het jaar erna. Het voorstel is om wanneer deze begrotingspost in een jaar niet (vol-

ledig) wordt ingezet, om deze toe te voegen aan een **nieuw te vormen reserve onderwijshuisvesting**. Deze reserve kan vervolgens worden ingezet ter dekking van bijvoorbeeld locatiegebonden kosten als deze niet als investering gezien mogen worden door de BBV regelgeving en/of als storting in de kapitaaldeckingsreserve. Denk bijvoorbeeld aan het afboeken van boekwaarden, en (in sommige gevallen) tijdelijke huisvesting en sloopkosten.

Onontkoombare en autonome ontwikkelingen

F3 Leegruimen woningen en forensisch onderzoek overledenen met onbekende nabestaanden

Op 1 juni 2021 trad een wijziging van het Burgerlijk Wetboek Rechtsvordering en de Faillissementswet in werking. Deze wijziging heeft te maken met het beslag en executierecht. De Tweede Kamer heeft bepaald dat het college van B&W nu verantwoordelijk is voor ontruimde inboedels bij overlijden zonder erfgenamen. Voorheen lag deze verantwoordelijkheid bij woningcorporaties. In de praktijk worden deze inboedels afgevoerd door een verhuisbedrijf en tijdelijk opgeslagen. De kosten hiervan zijn voor rekening van gemeenten. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor het uitvoeren van het bijbehorende forensisch onderzoek en de uitvaart. De afgelopen jaren hebben we te maken gehad met overschrijdingen in onze jaarrekening. Op basis van deze cijfers hebben we een structureel budget van € 27.500 per jaar vastgesteld

F4 Bijdrage Dienstverlening Drechtsteden functiewaardering (gemeld in 1e Burap 2024)

Dienstverlening Drechtsteden (DD), namens de gemeente Dordrecht, voert enkele KCC-taken uit voor de gemeente Zwijndrecht. Dit omvat frontoffice-activiteiten zoals telefonie en webcare (social media, WhatsApp, live chat). De personeelskosten van DD zijn structureel € 25.000 hoger dan begroot voor 2024, omdat er nog geen rekening was gehouden met de resultaten van een functieherwaardering voor uitvoerende functies.

F5 ICT: E5-licenties (gemeld in 1e Burap 2024)

In het kader van het ICT-beweegt programma zijn de werkplekken en digitale hulpmiddelen van onze medewerkers vernieuwd. Iedereen in de Drechtsteden gaat nu 'hybride werken'. Dit komt door de invoering van de nieuwe digitale werkomgeving, MS365. Deze stap sluit aan bij de moderne manier van werken, waarbij een veilige en hybride werkomgeving de norm is. Voor het gebruik van Microsoft 365 zijn extra licenties nodig om veilig te kunnen blijven werken en te voldoen aan wet- en regelgeving. Deze licentiekosten zijn onvermijdelijk en komen regelmatig terug. De totale kosten bestaan uit de prijs per licentie en het aantal licenties. De licentiekosten bedragen € 180.000 plus € 30.000 voor overige licenties. We hebben al € 65.000 begroot, dus de structurele budgetvraag is € 145.000.

F6 Applicatie omgevingswet (gemeld in 1e Burap 2024)

Regionaal zijn er afspraken gemaakt over de digitalisering van Vergunningen, Toezichts- en Handhavingstaken. Dit omvat ook de vereisten voor de Omgevingswet om vergunningen digitaal beschikbaar te stellen. De jaarlijkse kosten voor de applicaties waren oorspronkelijk geschat op € 23.000 volgens de Kadernota 2022, en deze kosten worden volgens regionale afspraken door de organisatie gedragen. Helaas blijken de werkelijke kosten hoger te zijn dan verwacht in 2022. De structurele kosten bedragen nu € 75.000. Deze kosten vallen buiten het programma ICT-verandert, dus er is een aanvullend budget van € 52.000 nodig.

Claims

Het college streeft naar een solide financieel beheer en wil de raad gestructureerd informeren over onderhoudskosten. Dit helpt bij integrale afwegingen en voorkomt ad-hoc beslissingen gedurende het jaar. Als prijzen stijgen of het gebied groeit, moeten onderhoudsbudgetten meegroeien. Omgekeerd kunnen budgetten ook worden verlaagd.

F7 Structureel hogere prijzen door inflatie voor asfalt- (€ 200.000) en maaiwerkzaamheden (€ 100.000). Saldo neutraal.

In de 1e bestuursrapportage 2023 is extra budget toegekend voor asfaltonderhoud en maaiwerkzaamheden. Het ging om respectievelijk € 200.000 en € 100.000, dus in totaal € 300.000 extra voor zowel 2023 als 2024. Deze kostenstijgingen waren nodig vanwege hogere prijzen voor asfaltproductie, levering en verwerking, evenals voor het maaien van gras. We verwachten dat deze prijzen niet zullen dalen in 2024 en daarna. Daarom is er structureel extra budget nodig, in lijn met de Burapmelding van 2023. Dit betreft prijsstijgingen die zich voordoen vanaf 2025, maar die gebaseerd zijn op ontwikkelingen in 2023 en 2024 (inhaalindexatie). De stelpost indexatie 2024 wordt gebruikt als dekking, waardoor deze aanvulling per saldo neutraal verloopt vanaf 2025.

F8-F10: Onderhoud voetveer, baggeren Munnikendevl en maatregelen om wateroverlast te beperken

Aan de Veerweg in Zwijndrecht bevindt zich een aanlegsteiger (ponton) en een loopbrug, die dienen als aanlegpunt voor de veerdienst Zwijndrecht-Puttershoek. Zowel het ponton als de loopbrug zijn eigendom van en worden beheerd door de gemeente Zwijndrecht. Uit een onderhoudsinspectie is gebleken dat beide onderdelen gebreken vertonen die moeten worden aangepakt. Het advies is om het ponton volledig te conserveren, zowel inwendig als uitwendig. Conservering is een terugkerende maatregel die ongeveer eens in de 20 jaar nodig is. De kosten voor deze noodzakelijke onderhoudsmaatregel (geen investering!) bedragen € 136.000.

Door klimaatverandering komen hevige regenbuien steeds vaker voor. Dit kan leiden tot wateroverlast, vooral omdat Zwijndrecht onder zeeniveau ligt en een dalende bodem heeft. Om wateroverlast te voorkomen, moeten we regenwater opslaan of snel afvoeren. Watergangen en bijbehorende voorzieningen, zoals duikers, beschoeiingen, stuwen en keermuren, spelen hierbij een belangrijke rol.

Het huidige exploitatiebudget voor het beheren van watergangen en bijbehorende voorzieningen, zoals vastgelegd in het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) 2022-2025, is onvoldoende vanwege klimaatverandering. Daarom is aanvullend budget nodig voor de komende jaren (2025-2028) variërend van € 66.000 tot € 152.000. In 2025 zijn de kosten vooral hoger door het baggeren van de Munnikendevl (€ 464.000), om de bergings- en afvoercapaciteit op peil te houden en de waterkwaliteit te verbeteren, zoals de gemeenteraad heeft benadrukt.

F11-F13 Extra leges- en degeneratie-inkomsten en bestemming daarvan door: aanleg glasvezel, warmtenet en elektriciteitsnetwerk & inhuur adviseur en toezichthouder ondergrondse infra

In 2024 starten er een tweetal infra opgaven: verzwaring elektriciteitsnetwerk en uitrol van een glasvezelnetwerk. Daarnaast loopt ook al de infraopgave voor het aanleggen van een warmtenet door HVC. De werkzaamheden zullen doorlopen tot en met 2028. Voor 2025 is het de verwachting dat € 1,82 miljoen in 2025 en vervolgens € 820.000 voor de jaren 2026 tot en met 2028 aan aanvullende

degeneratie-inkomsten zal worden ontvangen. Voor herstelwerkzaamheden aan elementverhardingen en asfalt is uiteindelijk in de komende jaren een bedrag benodigd van € 1 miljoen.

Het voorstel is om de degeneratieopbrengsten voor € 1 miljoen te doteren in een **nieuw te vormen Onderhoudsreserve wegen** en deze middelen in de toekomst in te zetten ter dekking van de kosten voor herstelwerkzaamheden. Daarnaast is het de verwachting dat de incidentele opbrengsten voor de jaren 2025-2028 hoger zijn dan de uitgaven voor de herstelwerkzaamheden. Het voorstel is om voor de jaren 2025-2028 van de jaarlijks aanvullende degeneratieopbrengsten een bedrag van € 500.000 te storten in **een nieuw te vormen reserve IP-programmering** en die in de toekomst te koppelen aan infra-opgaven om kapitaallasten te dekken.

Voor de begeleiding van deze extra ontwikkelingen is aanvullende incidentele personele capaciteit nodig voor de jaren 2025-2028 voor € 225.000 per jaar.

G: Actualisatie kapitaallasten 2025-2028

In deze paragraaf wordt de technische actualisatie van de kapitaallasten weergegeven volgend uit de mutaties in het gemeentelijke Investeringsplan die bij de 2^e Burap 2023, de Jaarrekening 2023 en de 1^e Burap 2024 zijn verwerkt (G1). Daarnaast zijn de gevolgen voor de kapitaallasten van diverse claims in dit hoofdstuk voor de periode 2025-2028 weergegeven (G2 t/m G8).

Er is veel informatie beschikbaar over de (geplande) investeringen. Nieuw bij deze kadernota is een de *Bijlage Toelichting investeringen* waarin nadere toelichtingen op alle voorgestelde mutaties in deze kadernota nader zijn opgenomen. Ook is het besluitvormingsproces rondom investeringen als gevolg van de nieuwe [Financiële Verordening 212](#) uitgewerkt. Bij onderdeel G9 is een samenvatting opgenomen van de procesvoorstellen tot besluitvorming.

* € 1.000

Actualisatie kapitaallasten		2025	2026	2027	2028
G1	Act. kaplstn. Invest. gemeentebreed (n.a.v. 2e burap 2023, jrk 2023 en 1e burap 2024)	155	293	30	57
G2	IP: Stationskwartier/riolering: rioolpersleiding (dekking uit voorziening riolering) (2027)	0	0	0	0
G3	IP: Stationskwartier/infra: Jan Steenstraat in 2026	0	0	-9	-9
G4	IP: Stationskwartier / Actualisatie investeringen 2024-2028 volgend uit actualisatie grexen	43	56	24	8
G5	IP: investeringen / Gemeentehuis in 2025	0	-20	-20	-20
G6	IP: investeringen / buitensportvelden in 2026-2028	0	0	-7	-23
G7	IP: investeringen / openbare ruimte kades 2025-2028	0	-2	-10	-13
G8	IP: investeringen / tractie 2025 en 2028	0	-27	-27	-27
G9	Besluitvormingsproces investeringen (uitwerking financiële verordening 212)	-	-	-	-
Totaal actualisatie kapitaallasten		198	300	-19	-27

G1 Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten van het gemeentebrede investeringsprogramma (ofwel: IP én alle andere geplande investeringen) zijn geactualiseerd op basis van de mutaties uit de 2e Burap 2023, de jaarrekening 2023 en de 1e Burap 2024. De mutaties leiden tot technisch administratieve bijstellingen als gevolg van het afsluiten van kredieten of verschuivingen naar achter in de tijd met een voordeel op de kapitaallasten als gevolg.

G2-G4 Actualisatie investeringen Stationskwartier infra en riolering

De uitvoering van deze kredieten zijn gekoppeld aan de herontwikkeling in het Stationskwartier. In de eerdere planning was voorzien dat de werkzaamheden in 2024 starten. Door verdere ontwikkelingen is een beter zicht gekomen op planningen en de scope die in de projecten Maasterras West en Indische Buurt worden meegenomen. Het gaat daarbij om:

- Infra voor Brugweg Midden, Brugweg West en de onderdoorgang;
- Rioolpersleiding fase 1 Brugweg Maasterras West;
- Infra en riolering Indische Buurt;
- Herinrichting Jan Steenstraat.

De actuele inzichten vanuit de genoemde grondexploitaties laten echter door gewijzigde uitgangspunten zien dat het zwaartepunt naar de jaren vanaf 2026 wordt verschoven. Deze ontwikkelingen leiden tot een totaal aanvullend krediet van circa € 1,85 miljoen voor de jaren 2024-2027 en de *toevoeging* van de *nieuwe* jaarschijf 2028 voor € 1,2 miljoen. Ondanks deze aanvullende kredieten leidt het voor de periode 2025-2028 tot iets lagere kapitaallasten omdat de verschoven kredieten leiden tot een latere start van afschrijven.

Het voordeel op het infradeel komt ten gunste van het geraamd resultaat wordt gebracht en voor het deel dat te maken heeft met de riolering vindt verrekening plaats met de voorziening riolering.

G5 Gemeentehuis in 2025

De nieuwe investeringen in 2025 betreft de vervanging van het digitaal regelsysteem, de regelkasten en naregelingen in het bestuurlijk knooppunt en het oude raadhuis voor € 300.000. Deze investering was gekoppeld aan de investeringsplannen voor het "huis van de gemeente". De regeltechnische installatie moet vervangen worden omdat bepaalde onderdelen niet meer verkrijgbaar zijn doordat de installatie al meer dan 15 jaar oud is en technisch en economisch is afgeschreven.

G6 Sportvelden in 2026-2028

Voor 2025 is een klein extra bedrag van € 5.000 noodzakelijk voor de beregeningsinstallatie van veld C en D bij voetbalvereniging Heerjansdam.

De vervangingsinvesteringen buitensport vanaf het jaar 2026 betreffen meerdere toplaagrenovaties van sportvelden inclusief hekwerken en paden bij voetbalverenigingen Heerjansdam, ZBC, Groote Lindt en VVGZ en vervanging van de toplaag van twee waterkunstgrasvelden bij hockeyvereniging Derby.

G7 Openbare ruimte kades 2025-2028

Het klimaat verandert en Zwijndrecht, dat onder zeeniveau ligt, is extra kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Hevige regenbuien komen steeds vaker voor en veroorzaken wateroverlast. Om dit te voorkomen, moeten we regenwater opslaan of snel afvoeren. Watergangen en voorzieningen zoals duikers, beschoeiingen, stuwen en keermuren spelen hierbij een belangrijke rol. Het investeringsbudget neemt toe door de vervanging van keermuren die aan het einde van hun levensduur zijn. Ook is er een nieuwe jaarschijf voor 2028 toegevoegd voor € 150.500.

G8 Tractie 2025 en 2028

Voor 2025 is zijn een grafdelfmachine van € 120.000 en tractor van € 45.000 toegevoegd, omdat uit een berekening blijkt dat grafdeling zelf doen goedkoper is dan uitbesteden ondanks de aanschaf van extra tractiemiddelen. Voor de jaarschijf 2028 wordt het reguliere routinekrediet € 56.500 opgevoerd voor de geplande vervanging in dat jaar.

G9 Besluitvormingsproces investeringen (uitwerking financiële verordening 212)

Dit punt is geen financieel voorstel, maar een samenvatting van een aantal te maken procesafspraken, volgend uit de uitwerking van de financiële verordening 212 omtrent de investeringen. In de *Bijlage Toelichtingen investeringen* zijn deze procesafspraken nader toegelicht en uitgewerkt. De afspraken betreffen:

- Vastleggen uitgangspunten en afspraken besluitvormingsproces IP-programma Infra en riolerings;
- Vastleggen uitgangspunten en afspraken overige investeringen.

Vastleggen uitgangspunten en afspraken besluitvormingsproces IP-programma Infra en riolerings

Tijdens de oriëntatieavond van 15 maart 2024 en de daarop volgende raadsinformatiebrief Proces investeringsprogramma riool/infra in relatie tot de financiële verordening (2024-0045283) heeft u informatie ontvangen over de besluitvormingsprocedure IP-investeringsbudgetten. Hiermee is nadere invulling gegeven aan de passende inhoudelijke betrokkenheid van de raad op het Investeringsprogramma en bij de Kadernota 2025.

Met het vaststellen van de kadernota 2025 waarin de afspraken worden verwerkt, besluit u dit formeel. Dat besluit houdt kort gezegd in: het inhoudelijk in positie brengen van de raad bij projecten in de openbare ruimte, door indeling in projecttypes ten behoeve van besluitvorming:

- Type 1: project sectorale vervanging;
- Type 2: integrale projecten;
- Type 3: herinrichtingsprojecten en door de raad aangewezen projecten.

Type 1 en 2-projecten vragen geen of weinig aanvullende ruimteclaims of kunnen binnen de bestaande kaders worden opgelost zonder aanvullende besluiten.

Bij type 3-projecten gaat het om het integrale karakter voor de invulling van de buitenruimte, waarbij dilemma's ontstaan en dus keuzes gemaakt moeten worden. Om deze keuzes te kunnen maken, kunt u als raad de kaders bepalen ten aanzien van een type-3 project, voordat het voorlopige ontwerpproces begint.

Voorstel IP-projecten vanaf 2024:

Voor projecten die vanaf 2024 starten, worden voortaan de type 3-projecten aan de raad aangeboden om kaders voor de ruimteclaims af te stemmen. Het gaat daarbij om:

- Walburg Noord;
- Kort Ambacht fase 1 en 2;
- Molenweg HJD.

Voorstel Standaard werkwijze IP-projecten vanaf 2025:

Op verzoek van de raad zal er vanaf 2025 een jaarlijks terugkerend besluit (planning: maart) worden voorbereid, met een overzicht van alle investeringsbudgetten met bijbehorend projecttype. Zo is helder voor welke type 3-projecten er in de toekomst een apart raadsvoorstel kan worden verwacht.

U kunt tijdens deze jaarlijkse sessie aangeven of er investeringsbudgetten in de planning staan die u wilt 'promoveren' naar type-3 (dwz: separate besluitvorming).

Vastleggen uitgangspunten en afspraken overige investeringen

Het college beziet jaarlijks bij de kadernota alle overige investeringen. Het voorstel is dat het college bij de kadernota een inschatting maakt welke van deze investeringen bestuurlijk relevant zouden kunnen worden geacht door de raad. Uiteindelijk bepaalt de raad zélf altijd wat bestuurlijk relevant is en specifieker: voor welke investeringen u aparte besluitvorming wenst. Het college stelt voor dit als volgt in een besluitvormingsproces vorm te geven:

- bij de behandeling van de kadernota beginnende met deze kadernota 20 neemt u kennis van alle investeringsbudgetten met daarbij de indeling die het college voorstelt;
- deze indeling is in:
 - bijzondere investeringen, dus met separate besluitvorming vooraf;
 - overige kredieten, zonder separate besluitvorming, met het vaststellen van de begroting worden deze voor uitgaven vrij gegeven.
- jaarlijks bij de behandeling van de kadernota kunt aangeven of u investeringsbudgetten wilt toevoegen of juist niet separaat wil besluiten. Of te wel: u wijst een investering wel of niet aan als 'bijzonder investeringsbudget'.

Voorstel bijzondere kredieten in de BURAP 2024/kadernota 2025:

- Stationskwartier IP (besluitvorming. Via grexen)
- Zwembad (in uitvoering)
- Kiboehoeve (in uitvoering)

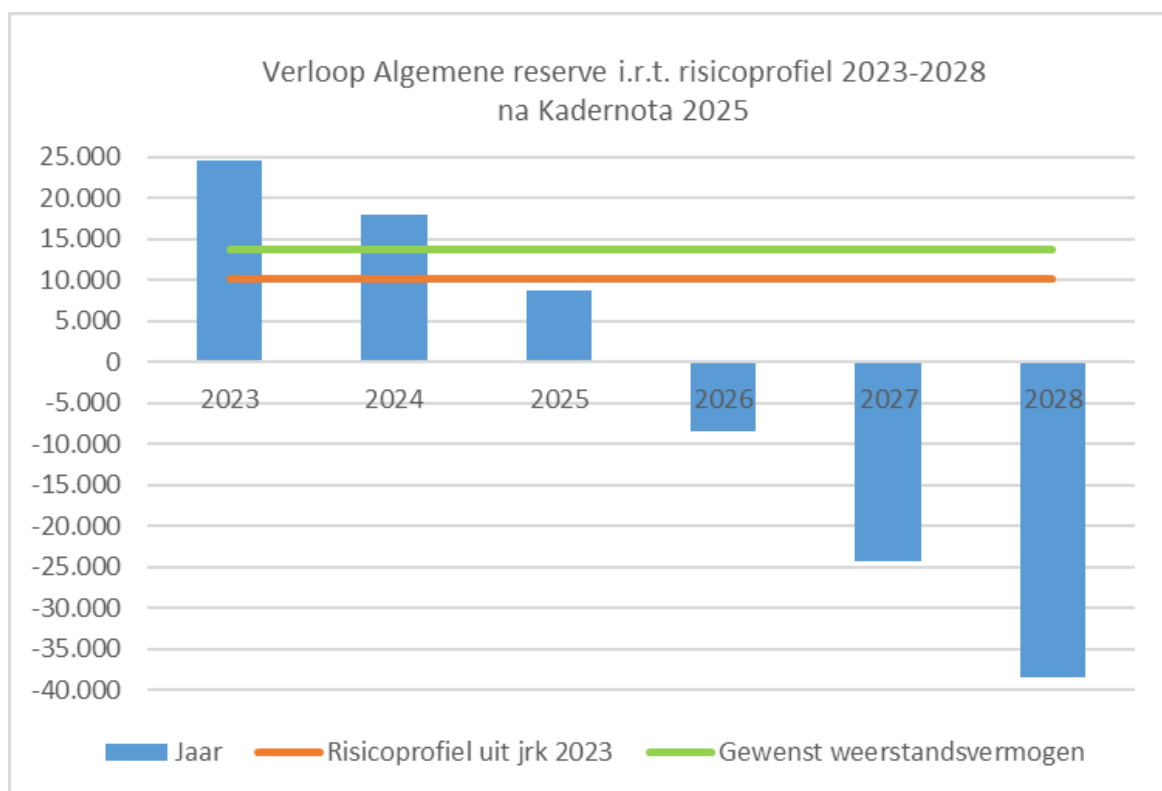
H: Verloop Algemene Reserve 2023-2028

In dit hoofdstuk laten we het meerjarige verloop van de algemene reserve zien, rekening houdend met de (voorlopige) geschatte resultaten uit de jaarrekening 2023, de 1e Bestuursrapportage 2024 en deze kadernota 2025-2028. Tevens laten we *ter indicatie* zien welke invloed het voorstel omtrent de mogelijke bezuinigingen begroting 2025 heeft op het verloop van de algemene reserve.

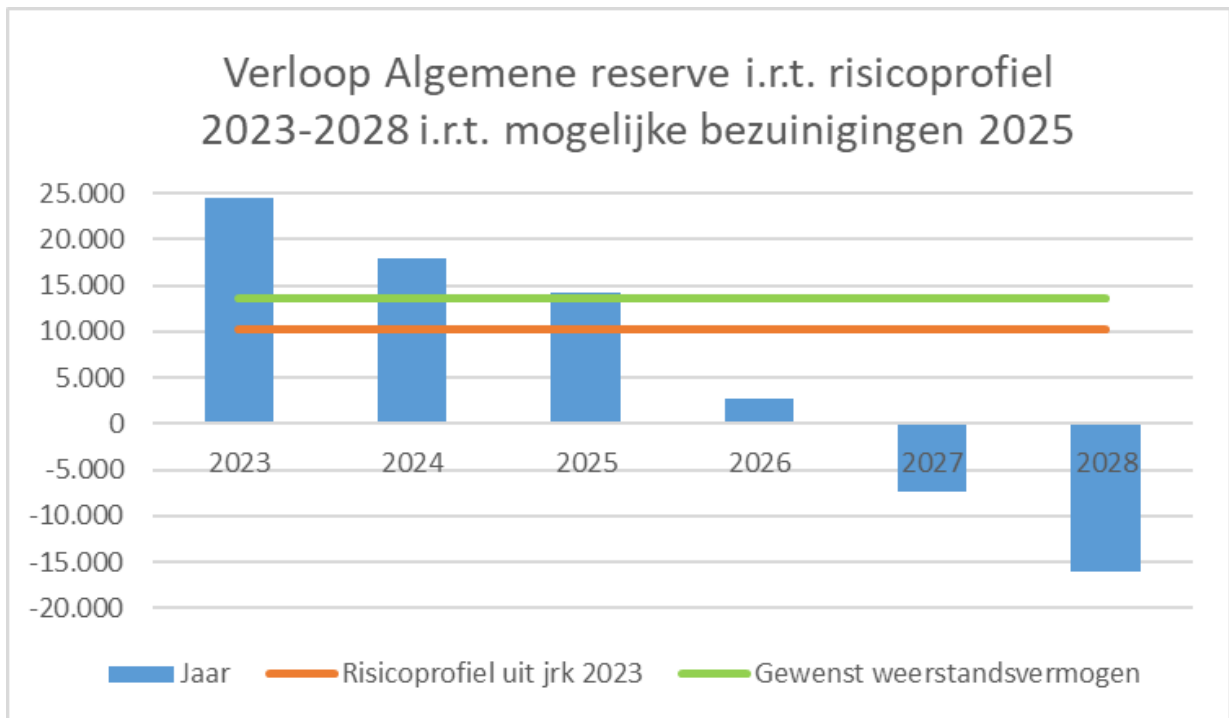
Het bedrag in de algemene reserve moet voldoende zijn om alle gekwantificeerde risico's te dekken. Dit minimale weerstandsvermogen is bij de jaarrekening 2023 vastgesteld op € 10,2 miljoen. Meer details hierover zijn te vinden in de paragraaf Weerstandsvermogen van de jaarrekening 2023.

Uit onderstaande grafiek blijkt dat de omvang van de algemene reserve de komende jaren snel afneemt als er geen maatregelen worden genomen om extra inkomsten te genereren of te bezuinigen. Vooral voor de eerste jaren is het overschot op de algemene reserve in relatie tot het risicoprofiel belangrijk, gezien het bezuinigingstraject dat is gestart.

In de begroting van 2024 heeft de raad vastgesteld dat we streven naar een minimale buffer van € 3,5 miljoen bovenop het risicoprofiel, dus circa € 14,5 miljoen. Zonder de verwerking van mogelijke bezuinigingen in het kader van Zwijndrecht26 is de stand van de algemene reserve eind 2025 al onvoldoende om alleen al aan het berekende risicoprofiel te kunnen voldoen.

In onderstaande grafiek is aangegeven hoe het verloop zal zijn *als* uw raad besluit om te komen tot een sluitende begroting in 2025 waarbij de voorgestelde maatregelen van Zwijndrecht26 worden geïmplementeerd voor een bedrag van € 5,6 miljoen vanaf 2025. Naar verwachting zal het surplus inclusief de gewenste ophoging van de aangegeven € 3,5 miljoen ter bepaling van de minimale buffer voor 2025 net voldoende zijn. Vanaf 2026 wordt echter duidelijk dat zelfs na deze maatregelen de financiële uitdagingen groot zijn, en dit leidt tot een negatieve algemene reserve eind 2027 op basis van huidige inzichten.

Uitgangspunten indexaties en gemeentelijke tarieven

In deze paragraaf geven we voor alle volledigheid een samenvatting op hoofdlijnen van de uiteindelijk gehanteerde indexaties en gevolgen voor het tarievenbeleid op de gemeentelijke heffingen en belastingen voor 2025.

Indexaties

Net als iedereen heeft de gemeente te maken met stijgende prijzen. Voor het eerst is in deze kadernota het voorstel om voor de gehele begroting (alle onderdelen) rekening te houden met stijgende kosten. Naar de aard van de uitgaven wordt op verschillende wijze rekening gehouden met de prijsbijstelling.

Omschrijving	Uitgangspunt
Lonen	Inflatiecorrectie 3,3% voor 9 maanden 2025 en vanaf 2026 het gehele jaar 4,4%
Subsidies	Inflatiecorrectie 3,8%
Overige goederen en diensten	Inflatiecorrectie 3,8%
Verbonden partijen	Naar prijspeil 2025 gebaseerd op aangeleverde begrotingen
Investeringsprogramma	Voor investeringen is op verschillende wijze rekening gehouden met indexatie

Lonen

De indexatie voor lonen is gebaseerd op de loonvoet overheid van 4,4% voor 2025 uit de publicatie van het CPB van maart 2024. De huidige CAO loopt tot en met 31 maart 2025 waardoor voor de resterende 9 maanden rekening wordt gehouden met 3,3%. Vanaf 2026 is rekening gehouden met 4,4% omdat de doorwerken dan voor het gehele jaar is. Dit wel in afwachting van de uitkomsten van de nog af te sluiten CAO 2025.

Subsidies

De indexatie voor subsidies is gebaseerd op een gewogen gemiddelde van de ramingen van het CPB voor 2024 en 2025 waarbij loonvoet overheid (60%), prijzen netto materiële consumptie (20%) en prijzen overheidsinvesteringen (20%) worden aangehouden en leiden tot een verwachte bijstelling van 3,8%.

Overige goederen en diensten

De indexatie voor subsidies is gebaseerd op een gewogen gemiddelde van de ramingen van het CPB voor 2024 en 2025 waarbij loonvoet overheid (60%), prijzen netto materiële consumptie (20%) en prijzen overheidsinvesteringen (20%) worden aangehouden en leiden tot een verwachte bijstelling van 3,8%.

Verbonden partijen

De verbonden partijen hebben hun begrotingen geactualiseerd naar prijspeil 2025 waarbij diverse uitgangspunten zijn gehanteerd afhankelijk van wat ze al in eerdere begrotingen hadden opgenomen.

Investeringsprogramma

De investeringen infra en riolering zijn op begrotingsbasis nagelopen en geactualiseerd op realisatiekracht. In het investeringsplafond houden we rekening met zowel die realisatiekracht als prijsbijstelling.

De investeringen voor Stationskwartier zijn geactualiseerd voor zowel de verwachte uitvoeringsplanning, de scope als het prijspeil.

De onderwijsinvesteringen zijn geactualiseerd in de tijd naar uitvoeringskracht.

De routinekredieten die met name betrekking hebben op de reguliere aanleg en aanschaf van objecten in de buitenruimte of voor de reguliere bedrijfsvoering zijn geactualiseerd. Deze mutaties volgen veelal uit de jaarlijkse actualisatie van de diverse (beheer-)planningen.

De kredieten voor de nieuwe jaarschijf 2028 zijn toegevoegd aan de periode 2025-2028.

Uitgangspunten tarievenbeleid

Voor de tarieven gaan we in deze kadernota uit van de bestendige gedragslijn en de genomen raadsbesluiten:

Omschrijving	Uitgangspunt
OZB	Inflatiecorrectie 5,6 % (gemiddelde inflatie over de afgelopen drie jaar)
Rioolheffing	Inflatiecorrectie 3,8%
Afvalstoffenheffing	Inflatiecorrectie 3,8%
Leges bouwen en publiekszaken	Inflatiecorrectie 3,8%
Leges begraafplaatsrechten	Inflatiecorrectie: 3,8%

Woonlasten

De woonlasten bestaan uit de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Voor OZB is de tariefstijging gebaseerd op het gemiddelde inflatiepercentage van de afgelopen drie jaren, in dit geval 2022 en 2023 die zijn gebaseerd op de realisatiecijfers CBS en 2024 gebaseerd op verwachte inflatie CPB. Deze berekening passen we sinds 2019 toe. Voor de rioolheffing is op basis van het nieuwe GRP 2024-2028 alleen de reguliere prijsindexatie noodzakelijk (GRP). Het vaste deel van de afvalstoffenheffing stijgt met de verwachte inflatie 2025, het bedrag per klepopening voor 2025 blijft ongewijzigd.

Overige leges

De stijging van de leges en begraafplaatsrechten is gelijk aan de inflatiecorrectie van 3,8%.

Proces van Kadernota 2025 naar Meerjarenbegroting 2025-2028

Hieronder geven we schematisch de stappen weer om te komen van de Kadernota 2025 naar de Meerjarenbegroting 2025-2028. Deze planning is gelijk aan het schema uit het raadsvoorstel Opgave Zwijndrecht26 – proces bezuinigingen voor begroting 2025 (2024-0052212)

Bijlage Toelichtingen investeringen

Deze bijlage is een nadere uitwerking en toelichting op *onderdeel G: Actualisatie kapitaallasten 2025-2028* en bestaat uit twee delen:

- Deel 1: Besluitvormingsproces investeringen (uitwerking financiële verordening 212) (G9)
- Deel 2: Inhoudelijke en financiële detailinformatie voor investeringsbudgetten op te nemen in de komende begroting (G1 t/m G8).

In deze bijlage bieden we een overzicht van de investeringsbudgetten voor 2024-2028 op programmaniveau, evenals een specificatie per categorie van investeringen die inhoudelijk bij elkaar horen. Deze cijfers omvatten de overdrachten, afsluitingen en resterende kredieten uit de 2e Bestuursrapportage 2023 en de jaarrekening 2023. In de 1e Bestuursrapportage 2024 zijn de neutrale verschuivingen uit het jaar 2024 naar 2025 en verder verwerkt inclusief de mutaties opgenomen in deze Kadernota 2025 voor de periode 2025-2028. Bij dit meerjarig beeld is *géén* rekening gehouden met mogelijke bezuinigingen uit het proces Zwijndrecht26.

We geven bewust een meerjarig beeld vanaf 2024, omdat de mutaties uit de 1e Bestuursrapportage 2024 ook de basis zijn voor de mutaties in de Kadernota 2025. Conform de Financiële Verordening 212 presenteren we deze informatie op zowel programmaniveau als per categorie. Per categorie hebben we mutaties toegelicht, waarbij we aangeven of kredieten zijn vervallen of over meerdere jaren zijn verschoven. De nieuwe kredieten betreffen zoals elk jaar ook het toevoegen van de nieuwe jaarschijf (2028) voor routinekredieten.

Deel 1: Besluitvormingsproces investeringen (uitwerking financiële verordening 212) (G9)

Eind 2023 is de financiële verordening 212 vastgesteld. In de verordening is de werkwijze omtrent de investeringskredieten aangegeven. Kernpunt is dat u bij de begrotingsbehandeling kunt aangeven binnen welke groep van investeringen een apart raadsvoorstel wil ontvangen voordat er verplichtingen worden aangegaan die op kredietniveau de € 200.000 overschrijden. In deze kadernota vindt nadere praktische invulling van deze regelgeving plaats.

Hierbij is onderscheid te maken in:

- routinekredieten;
- het investeringsprogramma infra en riolering;
- bijzondere investeringen.

Routinekredieten

De routinekredieten betreffen jaarlijks terugkerende kredieten voor de reguliere aanleg en aanschaf van objecten in de buitenruimte of voor de reguliere bedrijfsvoering. Mutaties volgen veelal uit de jaarlijkse actualisatie van de diverse (beheer-)planningen. Separate inhoudelijke besluitvorming heeft niet de voorkeur vanwege het toenemen van de bestuurlijke drukte, alsmede de beperkte inhoudelijke sturing binnen uw kaders die op de betreffende investeringsbudgetten mogelijk is.

Vastlegging afspraken omtrent uitgangspunten en afspraken IP-programma Infra en riolering

Het investeringsprogramma infra en riolering (hierna: IP) is gerelateerd het integraal vervangen van infra- en riool. Financieel is hier een jaarlijkse investeringsbudget voor beschikbaar van € 15 miljoen.

Tijdens naar de oriëntatieavond van 15 maart 2024 en de daarop volgende raadsinformatiebrief Proces investeringsprogramma riool/infra in relatie tot de financiële verordening (2024-0045283) heeft

u informatie ontvangen over de besluitvormingsprocedure IP-investeringsbudgetten. Hiermee is nadere invulling gegeven aan de passende inhoudelijke betrokkenheid van de raad op het Investeringsprogramma en bij de Kadernota 2025.

Met het vaststellen van deze kadernota 2025 waarin de afspraken worden verwerkt, besluit u dit formeel.

Dat besluit houdt kort gezegd in:

het *inhoudelijk* in positie brengen van de raad bij projecten in de openbare ruimte¹,

- door indeling in projecttypes ten behoeve van besluitvorming:
 - o Type 1: project sectorale vervanging;
 - o Type 2: integrale projecten;
 - o Type 3: herinrichtingsprojecten en door de raad aangewezen projecten.

Type 1 en 2-projecten vragen geen of weinig aanvullende ruimteclaims of kunnen binnen de bestaande kaders worden opgelost zonder aanvullende besluiten.

Bij type 3-projecten gaat het om het integrale karakter voor de invulling van de buitenruimte, waarbij dilemma's ontstaan en dus keuzes gemaakt moeten worden. Om deze keuzes te kunnen maken, kunt u als raad de kaders bepalen ten aanzien van een type-3 project, voordat het voorlopige ontwerpproces begint.

Voorstel IP-projecten vanaf 2024:

Voor projecten die vanaf 2024 starten, worden voortaan de type 3-projecten aan de raad aangeboden om kaders voor de ruimteclaims af te stemmen. Het gaat daarbij om:

- Walburg Noord;
- Kort Ambacht fase 1 en 2;
- Molenweg HJD.

Voorstek standaard werkwijze vanaf 2025:

Op verzoek van de raad zal er vanaf 2025 een jaarlijks terugkerend besluit (planning: maart) worden voorbereid, met een overzicht van alle investeringsbudgetten met bijbehorend projecttype. Zo is helder voor welke type 3-projecten er in de toekomst een apart raadsvoorstel kan worden verwacht.

U kunt tijdens deze jaarlijkse sessie aangeven of er investeringsbudgetten in de planning staan die u wilt 'promoveren' naar type-3 (dwz: separate besluitvorming).

Bovenstaande afspraken worden formeel door de raad bekrachtigd in deze kadernota 2025.

Afwijkingen binnen de totale categorie IP (€ 15 miljoen) worden via de reguliere P&C cyclus (de 1^e en 2^e Burap en jaarrekening) gemeld.

Vastleggen uitgangspunten en afspraken overige investeringen

Het college beziet jaarlijks bij de kadernota alle overige investeringen. Het voorstel is dat het college bij de kadernota een inschatting maakt welke van deze investeringen bestuurlijk relevant zouden kunnen worden geacht door de raad. Uiteindelijk bepaalt de raad zélf altijd wat bestuurlijk relevant is

¹ Wanneer onze (beleids)kaders en -wensen, alsmede wensen van betrokkenen een afweging vragen, is de raad graag aan de voorkant aan zet. Een vierkante meter kan uiteindelijk namelijk maar 1x ingericht worden. Dit zijn Type 3 projecten.

en specifieker: voor welke investeringen u aparte besluitvorming wenst. Het college stelt voor dit als volgt in een besluitvormingsproces vorm te geven:

- bij de behandeling van de kadernota beginnende met deze kadernota 20 neemt u kennis van alle investeringsbudgetten met daarbij de indeling die het college voorstelt;
- deze indeling is in:
 - bijzondere investeringen, dus met separate besluitvorming vooraf en dit betekent ook dat in de P&C documenten/rapportages over (grote) projecten er apart gerapporteerd wordt over afwijkingen op het budget gedurende de uitvoeringsfase;
 - overige kredieten, zonder separate besluitvorming, met het vaststellen van de begroting worden deze voor uitgaven vrij gegeven.

Jaarlijks bij de behandeling van de kadernota kunt aangeven of u investeringsbudgetten wilt toevoegen of juist niet separaat wil besluiten. Of te wel: u wijst een investering wel of niet aan als 'bijzonder investeringsbudget'

Voorstel bijzondere kredieten in de BURAP 2024/kadernota 2025:

- Stationskwartier IP (besluitvorming via grexen)
- Zwembad (in uitvoering)
- Kiboehoeve (in uitvoering)

NB: investeringskredieten samenhangend met een grondexploitatie hebben per definitie al besluitvorming vooraf. Dit betreft op dit moment het Stationskwartier. De besluitvorming en kaderstelling op deze investeringsbudgetten is al geweest. In de toekomst zal zoals gebruikelijk bij het vaststellen van en wijzigen van nieuwe en bestaande grondexploitaties. Deze methodiek wijzigt dus niet, want het los besluiten van investeringsbudgetten respectievelijk losse grondexploitaties ontnemt u het integrale overzicht bij deze integrale gebiedsontwikkelingen. Los van deze logica is het technisch onmogelijk om "ja" te zeggen tegen de grondexploitatie en "nee" tegen de daarmee samenhangende investeringsbudgetten en vice versa. Separate besluitvorming lijkt u dan een keuzemogelijkheid te bieden die er in de praktijk niet (meer) is.

Deel 2: Vaststelling mutaties (G2 t/m G8)

Met het vaststellen van deze kadernota geeft u uw goedkeuring aan alle in onderstaande tabel opgenomen mutaties voor 2024 en verdere jaren. Conform de financiële spelregels doet u dit op programmaniveau.

Overzicht op programmaniveau

De voorgestelde mutaties uit de 1^e bestuursrapportage en deze kadernota leiden tot het volgende investeringsvolume per programma en per jaar voor de periode 2024-2028:

- is aframing en + is bijraming * € 1.000

Investerings per programma:	2024 oud	2024 Mutatie	2024 nieuw	2025 oud	2025 Mutatie	2025 nieuw
2 - Wonen, bouwen en wooncarrière	20.450	-7.309	13.141	10.113	2.698	12.812
4 - Welzijn en zorg	3.174	-	3.174	-	-	-
5 - Veiligheid, leefomgeving en duurzaamheid	23.636	-2.792	20.843	18.282	458	18.740
8 - Overhead	1.335	-52	1.282	130	518	648
Totaal	48.594	-10.153	38.441	28.525	3.674	32.200

- is aframing en + is bijraming * € 1.000

Investerings per programma:	2026 oud	2026 Mutatie	2026 nieuw	2027 oud	2027 Mutatie	2027 nieuw	2028 oud	2028 Mutatie	2028 nieuw	Totale mutatie 2024-2028
2 - Wonen, bouwen en wooncarrière	-	3.318	3.318	-	1.492	1.492	-	1.349	1.349	1.549
4 - Welzijn en zorg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 - Veiligheid, leefomgeving en duurzaamheid	16.393	2.374	18.768	16.439	2.286	18.725	-	17.150	17.150	19.475
8 - Overhead	317	17	334	182	43	224	-	286	286	1.311
Totaal	16.710	5.709	22.420	16.621	3.820	20.441	-	18.785	18.785	22.336

Overzicht op investering naar categorie

Met ingang van de begroting 2021 geven we een overzicht ingedeeld naar de grootste inhoudelijke opgaven. De voorgestelde mutaties in deze kadernota leiden tot het volgende investeringsvolume per categorie en per jaar voor de periode 2024-2028:

* € 1.000

Investerings naar soort	2024 oud	2024 Mutatie	2024 nieuw	2025 oud	2025 Mutatie	2025 nieuw
Reguliere investeringen (Artikel 4, lid 3a)	6.005	-802	5.203	1.892	1.140	3.032
Begraafplaatsen	837	-38	799	-	-	-
Buitensport	717	-162	555	810	5	815
Groen en spelen	1.618	-	1.618	692	-	692
Verkeer en openbare verlichting	951	-550	401	260	550	810
Openbare ruimte overig	457	-	457	-	67	67
Tractiemiddelen	894	-52	842	16	218	234
ICT	224	-	224	-	-	-
Huisvesting en meubilair	306	-	306	114	300	414
Reg. invest. (infra en riolering (Artikel 4, lid 3a))	15.000	0	15.000	15.000	0	15.000
Riolering en infra: algemene vervanging incl. Veerplein	15.000	-	15.000	15.000	-	15.000
Bijzondere investeringen (Artikel 4, lid 3b)	23.250	-9.351	13.899	11.633	2.534	14.167
Riolering en infra: Stationskwartier	4.197	-2.204	1.993	2.330	-159	2.171
Gemeentelijk vastgoed: zwembad	200	-	200	-	-	-
Gemeentelijk vastgoed: Kibohoeve	170	-	170	-	-	-
Onderwijsgebouwen	18.683	-7.147	11.536	9.303	2.693	11.996
Tussentijdse investeringsbesluiten (artikel 5)	4.339	0	4.339	0	0	0
Openbare ruimte: aanleg opstelplaats Snelliusweg (2023-0106797)	315	-	315	-	-	-
Oekraïne-opvang: Transitiekosten IJsselmeer 30 (2023-0050089)	3.174	-	3.174	-	-	-
Aanleg padelbanen bij tennisver. DDH en Heer Jan (2023-0005871)	850	-	850	-	-	-
Totaal	48.594	-10.153	38.441	28.525	3.674	32.200

- is aframing en + is bijraming * € 1.000

Investerings naar soort	2026 oud	2026 Mutatie	2026 nieuw	2027 oud	2027 Mutatie	2027 nieuw	2028 oud	2028 Mutatie	2028 nieuw	Totale mutatie 2024-2028
Reguliere investeringen (Artikel 4, lid 3a)	1.273	459	1.733	1.027	361	1.388	0	2.630	2.630	4.288
Begraafplaatsen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-38
Buitensport	-	85	85	-	272	272	-	1.349	1.349	1.549
Groen en spelen	689	-	689	575	-	575	-	575	575	575
Verkeer en openbare verlichting	267	-	267	270	-	270	-	270	270	270
Openbare ruimte overig	-	358	358	-	46	46	-	150	150	621
Tractiemiddelen	167	17	184	57	43	99	-	286	286	511
ICT	150	-	150	125	-	125	-	-	-	-
Huisvesting en meubilair	-	-	-	-	-	-	-	-	-	800
Reg. invest. (infra en riolering (Artikel 4, lid 3a))	15.000	0	15.000	15.000	0	15.000	0	15.000	15.000	15.000
Riolering en infra: algemene vervanging incl. Veerplein	15.000	-	15.000	15.000	-	15.000	-	15.000	15.000	15.000
Bijzondere investeringen (Artikel 4, lid 3b)	437	5.250	5.687	594	3.459	4.053	0	1.155	1.155	3.047
Riolering en infra: Stationskwartier	437	2.017	2.454	594	2.239	2.833	-	1.155	1.155	3.047
Gemeentelijk vastgoed: zwembad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gemeentelijk vastgoed: Kibohoeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onderwijsgebouwen	-	3.233	3.233	-	1.220	1.220	-	-	-	0
Tussentijdse investeringsbesluiten (artikel 5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Openbare ruimte: aanleg opstelplaats Snelliusweg (2023-0106797)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oekraïne-opvang: Transitiekosten IJsselmeer 30 (2023-0050089)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg padelbanen bij tennisver. DDH en Heer Jan (2023-0005871)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	16.710	5.709	22.420	16.621	3.820	20.441	-	18.785	18.785	22.336

Mutaties kapitaallasten 2024-2028

In de berekening van de kapitaallasten zijn de uitkomsten van de afsluiting van investeringen en de overheveling van de restantkredieten uit 2^e bestuursrapportage 2023, de jaarrekening 2023 en deze 1^e bestuursrapportage 2024 voor het meerjarig investeringsprogramma 2024-2028 verwerkt. Deze leiden de 1^e jaren tot lagere kapitaallasten door met name verschuivingen in de tijd naar achteren.

		* € 1.000			
Actualisatie kapitaallasten		2025	2026	2027	2028
G1	Act. kapstn. Invest. gemeentebreed (n.a.v. 2e burap 2023, jrk 2023 en 1e burap 2024)	155	293	30	57
G2	IP: Stationskwartier/riolering: rioolpersleiding (dekking uit voorziening riolering) (2027)	0	0	0	0
G3	IP: Stationskwartier/infra: Jan Steenstraat in 2026	0	0	-9	-9
G4	IP: Stationskwartier / Actualisatie investeringen 2024-2028 volgend uit actualisatie grexen	43	56	24	8
G5	IP: investeringen / Gemeentehuis in 2025	0	-20	-20	-20
G6	IP: investeringen / buitensportvelden in 2026-2028	0	0	-7	-23
G7	IP: investeringen / openbare ruimte kades 2025-2028	0	-2	-10	-13
G8	IP: investeringen / tractie 2025 en 2028	0	-27	-27	-27
G9	Proces: Beslispunten Werkwijze investeringen n.a.v. uitwerking financiële verordening 212	-	-	-	-
Totaal actualisatie kapitaallasten		198	300	-19	-27

Toelichtingen investeringen

In deze alinea worden de mutaties per categorie toegelicht waarbij onderscheid is gemaakt in:

- Nieuwe/Aanvullende kredieten *inclusief* toevoegen jaarschijf 2028;
- Temporiseren/verschuivingen in de tijd;
- Vervallen kredieten.

Nieuwe/aanvullende kredieten 2025-2028 en toevoegen jaarschijf 2028

Over de gehele periode 2024-2028 is de totale kredietmutaties circa € 22 miljoen waarbij het merendeel van deze mutatie is toe te schrijven aan het toevoegen van de nieuwe jaarschijf 2028 voor € 18,75 miljoen en € 1,9 miljoen voor actualisatie investeringen die samenhangen met de ontwikkelingen in het Stationskwartier. Hieronder zal per inhoudelijke categorie een toelichting op de mutaties worden gegeven.

G1 Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten van het gemeentebrede investeringsprogramma zijn geactualiseerd op basis van de mutaties uit de 2^e Burap 2023, de jaarrekening 2023 en de 1^e Burap 2024. De mutaties leiden tot technisch administratieve bijstellingen als gevolg van het afsluiten van kredieten of verschuivingen naar achter in de tijd met een voordeel op de kapitaallasten als gevolg.

G2-G4 Actualisatie investeringen Stationskwartier infra en riolering

De uitvoering van deze kredieten zijn gekoppeld aan de herontwikkeling in het Stationskwartier. In de eerdere planning was voorzien dat werkzaamheden in 2024 starten. Door verdere ontwikkelingen is een beter zicht gekomen op planningen en de scope die in de projecten Maasterras West ([2023-0139859](#)) en Indische Buurt worden meegenomen. Het gaat daarbij om:

- Infra voor Brugweg Midden, Brugweg West en de onderdoorgang;
- Rioolpersleiding fase 1 Brugweg Maasterras West;
- Infra en riolering Indische Buurt;
- Herinrichting Jan Steenstraat.

De actuele inzichten vanuit de genoemde grondexploitaties laten echter door gewijzigde uitgangspunten zien dat het zwaartepunt naar de jaren vanaf 2026 wordt verschoven. Deze ontwikkelingen

leiden tot een totaal aanvullend krediet van circa € 1,85 miljoen voor de jaren 2024-2027 en de *toevoeging* van de *nieuwe* jaarschijf 2028 voor € 1,2 miljoen. Ondanks deze aanvullende kredieten leidt tot voor de periode 2025-2028 tot iets lagere kapitaallasten omdat de verschoven kredieten leiden tot een latere start van afschrijven. Het voordeel op het infradeel komt ten gunste van het geraamd resultaat wordt gebracht en voor het deel dat te maken heeft met de riolering vindt verrekening plaats met de voorziening riolering.

Maasterras West en Brugweg (per saldo voor periode 2024-2028 € 0,5 miljoen lager)

Anders dan in eerste instantie bedacht is ervoor gekozen om alle investeringen die onderdeel zijn van de infra voor Brugweg Midden, Brugweg West en de onderdoorgang als één investering te zien. Geen van deze werkzaamheden zijn uitvoerbaar zonder dat het andere deel ook wordt uitgevoerd. Dit betekent ook dat onderdelen die oorspronkelijk later gepland waren nu eerder gaan lopen. Daarnaast is ook de *nieuwe* jaarschijf 2028 toegevoegd. In eerste instantie worden de kosten gemaakt voor onderzoeken en het aanleggen van een bouwweg. Deze bouwweg zal aan het einde van de bouwperiode (2029) als één geheel worden opgeleverd. Hiermee gaat de afschrijving ook vanaf dit moment pas lopen.

Daarnaast is met actualiseren van de grondexploitatie voor de jaarrekening 2023 opnieuw goed gekeken naar de toerekening van kosten binnen de totale SSK-raming. Hieruit bleek dat een deel van de kosten (grondwerk) eigenlijk onderdeel was van de infrastructuur, deze zijn daar dan ook naartoe verplaatst. Ook is er in de tussentijd geschoven in de fasegebieden van de infra investeringen tussen Maasterras West en Maasterras Oost. Hierdoor komt dit bedrag voor Maasterras West lager uit dan in eerste instantie begroot, maar zal zodra de ontwikkelingen voor Maasterras Oost verder duidelijker worden weer terugkomen. De riolering wordt met de start van de infra van Brugweg direct aangelegd en opgeleverd voor gebruik.

Rioolpersleiding SSK fase 1 Brugweg Maasterras West (per saldo voor de periode 2024-2028 € 1,1 miljoen hoger)

In het verleden is door het Ingenieursbureau Drechtsteden (IBD) een raming opgesteld voor het vernieuwen van de persleiding onder de Karel Doormanlaan en de nog aan te leggen verlengde Brugweg (onderverdeeld in de Brugweg Midden, West en de onderdoorgang). In deze raming is conform huidig materiaal uitgegaan van een ronde GVK-buis (GlasvezelVersterkteKunstbuis) van 600 mm over een lengte van 555 meter. Hiervoor is in de vorige kadernota een bedrag van € 1,2 miljoen gereserveerd voor 2024.

Inmiddels is door diverse ontwikkelingen de situatie veranderd. Samengevat omvat het de volgende mutaties:

- GVK wordt HDPE (High Density Polyethylene)
- Als gevolg van het veranderende type veranderd de diameter van 600 mm naar 710 mm
- Lengte tracé van 555 meter naar 595 meter
- Werk wordt in 2 fases uitgevoerd in plaats van 1 fase

Dit heeft als gevolg dat het krediet van € 1,2 miljoen niet toereikend is en met circa € 1,1 miljoen omhoog bijgesteld moet worden. Dit leidt tot circa € 33.000 aan extra kapitaallasten die ten laste komen van de voorziening rioolheffing.

Op de GVK-buizen zijn diverse sinkholes ontstaan als gevolg van breuken in de betreffende persleidingen. Uit deze diverse in- en externe onderzoeken, blijkt dat de beoogde GVK-leiding niet geschikt is. Dit vanwege de slappe ondergrond en ervaringen met de huidige leiding die in GVK is uitgevoerd. Samengevat de argumenten om HDPE (High Density Polyethylene) toe te passen zijn:

- Zeer slechte ervaringen met GVK door breuken.,
- HDPE past veel beter in de Zwijndrechtse ondergrond vanwege de flexibiliteit
- HDPE heeft een langere levensduur, dan GVK

Als direct gevolg van dit veranderde materiaaltype wijzigt ook de diameter van de buis van 600 mm naar 710 mm. Daarnaast is door het wijzigen van het stedenbouwkundige plan Maasterras West, waaronder het uitgeven van gronden voor een appartementenblok, is het geplande tracé gewijzigd. De wijziging van dit tracé betreft een aanvullende lengte van 40 meter.

In de oude planning is uitgegaan van het aanleggen van de persleiding in één keer over de gehele lengte. Omdat de ontwikkelingen van Maasterras west en de herinrichting van de Karel Doormanlaan niet op hetzelfde moment gebeurt is het efficiënter om de leiding in twee delen aan te leggen in 2024 en de 2e fase in 2027. Dit heeft negatieve gevolgen voor de kosten doordat bijvoorbeeld werktuigen twee keer gehuurd moeten worden.

Met het verwijderen van de GVK-buis in de 1e fase zal aanvullend laboratorium onderzoek gedaan worden naar de betreffende buis. Dit om vast te stellen of het gebruik van HDPE ook in fase 2 noodzakelijk is. Omdat de huidige aanname is dat dit wel het geval is nemen we dit wel mee in deze mutatie. Het is dus *mogelijk* dat het budget in de 2e fase uiteindelijk niet volledig zal worden benut als blijkt dat een GVK-buis toch voldoende blijkt.

Indische Buurt (per saldo voor 2024-2028 € 2 miljoen meer)

De investeringen houden verband met de gebiedsontwikkeling Indische Buurt waarin twee grondeigenaren (gemeente en Woonkracht10) nieuwbouwwoningen laten realiseren. Volgens de verslagleggingsregels (BBV) mogen niet alle investeringen in de grondexploitatie opgenomen worden. Het aandeel dat toegerekend wordt aan de ontwikkeling van derden c.q. Woonkracht10 dient te worden geactiveerd. In de geactualiseerde grondexploitatie is op basis van de uitkomst van de tender (aanbesteding gebiedsontwikkeling) de toerekening aan de ontwikkeling van Woonkracht10 aangepast waarbij:

- de investeringsbedragen met uitsplitsing van kosten riolering en infrastructuur uit de aanbesteding overgenomen zijn;
- een gewijzigde verdeelsleutel toegepast is (naar rato aantal nieuwbouwwoningen per grondeigenaar).

Dit heeft tot gevolg dat het investeringsbedrag voor de riolering met € 0,4 miljoen afneemt en het investeringsbedrag voor de hoofdinfrastructuur met € 2,4 miljoen toeneemt. Daarnaast is rekening gehouden met de in 2023 opgelopen vertraging van zeven maanden bij de aanbesteding en contractvorming van de gebiedsontwikkeling waardoor de investeringsbedragen in de tijd opschuiven.

Herinrichting Jan Steenstraat (€ 450.000 meer in 2026)

Binnen het IP-project Schildersbuurt is de herinrichting van de Jan Steenstraat beperkt tot de aanleg van de nieuwe riolering en het tijdelijk dichtstraten van de bestaande rijbaan. Hiervoor is gekozen vanwege de op handen zijnde realisatie van nieuwe woningen op het voormalige Van Yperenterrein door Van Wijnen. Dit is de eerste gemeentelijke ontwikkel locatie van het Stationskwartier.

Na de oplevering van deze 55 woningen en een maatschappelijke voorziening in de plint is de gemeente aan zet om de Jan Steenstraat te vernieuwen. Om invulling te geven aan wensen vanuit de buurt en een kwalitatief hoogwaardigere inrichting te realiseren, is ervoor gekozen om de Jan Steenstraat in te richten met meer groen, een speelvoorziening en dus een ander profiel. Deze sluit hierdoor qua kwaliteitsniveau aan bij de beoogde vernieuwing van het Stationsplein. De kosten van deze inrichting voor 2026 bedragen € 450.000 excl. BTW. Dit is incl. uitvoeringskosten, projectbegeleiding, toezichthouding en een post onvoorzien.

G5 Huisvesting en meubilair gemeentehuis

Deze nieuwe investeringen in 2025 betreft de vervanging van het digitaal regelsysteem, de regelkasten en naregelingen in het bestuurlijk knooppunt en het oude raadhuis voor € 300.000. Deze investering was gekoppeld aan de investeringsplannen voor het "huis van de gemeente". De regeltechnische installatie moet vervangen worden omdat bepaalde onderdelen niet meer verkrijgbaar zijn doordat de installatie al meer dan 15 jaar oud is en technisch en economisch is afgeschreven.

G6 Buitensport

Voor 2025 is een klein extra bedrag van € 5.000 noodzakelijk voor de beregeningsinstallatie van veld C en D bij voetbalvereniging Heerjansdam.

De vervangingsinvesteringen buitensport vanaf het jaar 2026 betreffen meerdere topplaagrenovaties van sportvelden inclusief hekwerken en paden bij voetbalverenigingen Heerjansdam, ZBC, Groote Lindt en VVGZ en vervanging van de top laag van twee waterkunstgrasvelden bij hockeyvereniging Derby.

G7 Openbare ruimte overig

Het klimaat verandert. Zwijndrecht ligt onder zeeniveau en heeft een dalende bodem. Daarmee zijn we extra kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Als gevolg van klimaatverandering komen korte hevige en langdurige regenbuien steeds vaker voor. Hierbij valt dan zoveel water dat het watersysteem en de riolering het niet meer aankunnen. Dit leidt tot wateroverlast. Om wateroverlast zoveel mogelijk te voorkomen moeten we het regenwater opslaan en/of zo snel mogelijk afvoeren. Watergangen en bijbehorende voorzieningen, zoals duikers, beschoeiingen, stuwen en keermuren spelen hierin een belangrijke rol.

De toename van het investeringsbudget is toe te schrijven aan de noodzakelijke vervanging van een aantal keermuren die aan het eind van hun levensduur zijn. Keermuren zijn, net als oeverbeschoeiingen, noodzakelijk omdat zij onder andere het uitspoelen van grond langs de slootkanten voorkomen. Qua kosten maken deze keermuren dat het jaar 2026 eruit springt.

Daarnaast is de nieuwe jaarschijf 2028 voor € 150.500 toegevoegd.

G8 Tractiemiddelen

Voor 2025 is zijn een grafdelfmachine van € 120.000 en tractor van € 45.000 toegevoegd, omdat uit een berekening blijkt dat grafdeling zelf doen goedkoper is dan uitbesteden ondanks de aanschaf van extra tractiemiddelen.

Voor 2027 blijkt dat overgang naar elektrische voertuigen iets duurder is dan brandstofvoertuigen doordat elektrisch in aanschaf duurder is maar (nog) geen BPM heeft.

Voor de jaarschijf 2028 wordt het reguliere routinekrediet € 56.500 opgevoerd voor de geplande vervanging in dat jaar.

Toevoegen Jaarschijf 2028 routine kredieten

Groen en spelen

Voor de jaarschijf 2028 worden de reguliere routinekredieten opgenomen voor Vervangen groen beplantingsbakken (€ 100.000), Beschoeiing sloten en vijvers (€ 205.000), Vervanging speeltoestellen (€ 270.000).

Verkeer en openbare verlichting

Voor de jaarschijf 2028 wordt het reguliere routinekrediet voor Openbare verlichting (€ 270.000) opgenomen.

Riolering en infra algemene vervanging inclusief Veerplein

Voor de jaarschijf 2028 is het totale investeringsbudget van € 15 miljoen nieuw opgenomen.

Temporiseren/Verschuivingen kredieten 2024-2028

Over de periode 2024-2028 vinden diverse krediet verschuivingen plaats over de jaren heen als gevolg van de actualisatie van plannings. Hieronder zal per categorie een toelichting op de mutaties worden gegeven.

Verkeer en openbare verlichting

De vervanging van diverse verkeersregelinstallaties in 2024 is door gebrek aan capaciteit vertraagd naar 2025 waarbij voor 2024 alleen een klein deel van het krediet benodigd is als voorbereidings- en begeleidingskosten.

Tractiemiddelen

De levering van één voertuig is uitgesteld van 2024 geleverd naar 2025.

Onderwijshuisvesting

Wij willen eigentijdse schoolgebouwen voor onze kinderen met een gezond (school)klimaat realiseren. Deze ambities zijn uitgesproken met de vaststelling van [het Integraal Huisvestingsprogramma Onderwijs \(2023-0161183\)](#). U heeft om dit te kunnen realiseren eerder kredieten beschikbaar gesteld. Wij hebben de plannings van diverse schoolgebouwen doorgenomen, op basis hiervan kunnen we een aantal kredieten doorschuiven naar de volgende jaren gelet op de haalbare uitvoeringscapaciteit. Voor het jaar 2024 betekent het een aframing van € 7,1 miljoen die wordt doorgeschoven naar de volgende jaren. Als een school in de toekomst aan de beurt is voor renovatie/nieuwbouw ontvangt u een separaat raadsvoorstel ter besluitvorming.

Vervallen kredieten 2024-2028

In 2024 is uit nader onderzoek gebleken dat een aantal investeringen niet meer nodig is. Hieronder zal per categorie een toelichting op de mutaties worden gegeven.

Begraafplaatsen

Na het ruimen en herinrichten van vak K is er voorlopig voldoende ruimte op begraafplaats Munnikensteeg. Het restant van het krediet van € 38.000 kan in 2024 vrijvallen.

Buitensport

Uit recent onderzoek is gebleken dat de toplaag van de honk- en softbalvelden nog langer mee gaan dan gepland waardoor renovatie is uitgesteld tot buiten de planperiode 2024-2028 waardoor dit krediet ad. € 162.000 in 2024 kan vervallen. Het deel van het krediet voor de nieuwe beregeningsinstallatie softbalveld is wel benodigd.

Zwijndrecht. **Dat is thuiskomen**

